

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM
ANTON ÇEHOV

ANTON ÇEHOV

KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM

Kanon Kitap A 10

Kabuğuna Sinmiş Adam
Selected Stories by Chekov

© Anton Çehov

© Balkan Sanat Yayın Yapım Tic. Ltd. Şti., 2018

Bu kitabın Türkçe yayın hakları, Balkan Sanat Yayın Yapım Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayınlar Genel Koordinatörü İlker Balkan
Yayıma Hazırlayan İlker Balkan
Kapak Tasarımı Çağla Balkan
Tasarım ve Uygulama Balkan Sanat
Baskı Kenan Ofset Matbaacılık
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi Kat: 3 No: 21
Davutpaşa – Zeytinburnu İstanbul
Matbaa Sertifika No: 12641
Yayınevi Sertifika No: 36044

Birinci Basım Ocak 2019, İstanbul

ISBN 978-605-81034-1-2

BALKAN SANAT YAYIN YAPIM TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
Örnek Mah. Yaşam Sok. No: 29 B 1 Ataşehir İSTANBUL
Tel: 0850 255 12 90
web: www.kanonkitap.com.com
eposta: info@kanonkitap.com
Kanon Kitap bir Balkan Sanat markasıdır.

ANTON ÇEHOV
KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM

Türkçesi
İLKER BALKAN

YAZARIN YAYINEVİMİZDEN ÇIKAN KİTAPLARI

A KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM

Anton Çehov, 19 Ocak 1860'ta Taganrog, Rusya İmparatorluğu'nda doğdu.

Dini konulara önem veren babasının zorlamasıyla kilise korosunda ilahi söyleyen Çehov, ticarete başarılı olamayan babasının yerine bakkal işleriyle de ilgilendiği için lise eğitimi uzamıştır.

Bir süre Yunan çocukların devam ettiği bir okulda okuyan Çehov, daha sonra 10 yıl boyunca Yunan ve Latin klasikleriyle bir eğitim gördü. Çehov'un yaşamı boyunca klasiklerden hoşnut olmamasına sebep olan bu eğitim, düş gücünün gelişmesini sağlamıştır.

Babası 1876 yılında iflas edince ailesi Moskova'ya göçtü. Çehov, ağabeyi ile birlikte Taganrog'da kalarak liseye devam etti. Genç yaşlarında kendi hayatını kendi kazanan Çehov, zor koşullar altında geçen çocukluk yılları nedeniyle hikâyelerinde çocuklara geniş yer verdi ve hep hüznü, incinmiş çocukları konu aldı.

1897 yılında liseyi bitiren Çehov, Moskova'ya gitti ve tıp fakültesine girdi. 1884 senesinde doktor olan Çehov, tıp öğrenimi sırasında ailenin geçimine katkıda bulunmak için çeşitli dergilerde yazılar yazdı. Bu dönemde yazdığı yazılarını "Melbourne'un Masalları" isimli kitapta topladı ve üniversiteyi bitirdiği yıl ilk kitabını yayınladı.

Üniversiteyi bitirince doktorluğa başlayan Çehov, *Cerrahlık, Can-sız Ceset ve Kaçak* adlı hikâyelerini bu dönemde yazdı.

1887 senesinde *Alacakaranlıkta* adlı öykü kitabıyla Rus Akademisi tarafından verilen Puşkin Ödülü'nü kazandı.

Ünlü öyküsü 6. *Koğuş'u* 1892 yılında yayınladığında, yaşadığı bölgede kolera salgını olması sebebiyle doktor olarak aktif rol oynadı.

1897 yılında yurt dışındayken vereme yakalandı ve tedavi olmak için Kırım'a gitti.

1899 yılında *Vanya Dayı'nın* ilk gösterimi yapıldı ve toplu yapıtlarının ilk cildi yayınlandı. 1901 senesinde *Üç Kız Kardeş* sahnelendi; Çehov, *Kafkasya* seyahatinden sonra bir ev yaptırdığı Yalta'ya döndü ve Olga Knipper ile evlendi.

1904 yılında sağlığı bozulan Çehov'a tüberküloz teşhisi konuldu. Eşi ile birlikte Almanya'daki Kara Orman'a gitti ve Badenwiller'de hayatını kaybetti. Çehov'un naaşı Moskova'dadır.

KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM

GEÇ KALAN AVCILAR, Muhtar Prokofiy'in Mironositskiy Köyü'nün ucundaki samanlığında gecelemeğe hazırlanıyordu. İki kişiydiler: Veteriner İvan İvanıç ile lise öğretmeni Burkin. İvan İvanıç'ın Çışma Himalayskiy diye kendisine hiç de uymayan iki isimden oluşan ilginç bir soyadı taşıyordu. Bu nedenle, herkes ona kısa adıyla hitap ederdi. Kent dışındaki harada kalıyordu. Temiz hava almak için ara sıra ava çıktığı olurdu. Öğretmen Burkin, yaz aylarını Kont P.'ler sayesinde geçirirdi. Onu buralarda tanımayan yoktu.

İkisinin de uykusu gelmiyordu bir türlü. Uzun boylu, zayıf, sivri bıyıklı bir ihtiyar olan İvan İvanıç, kapının dışında oturmuş yüzünü aydınlatan aya karşı piposunu tütürüyor; içeride ise samanların üzerinde uzanan Burkin, karanlıkta kalmış, dışarıdan görünmüyordu.

Şuradan buradan konuşuyorlardı. Söz döndü dolaştı, muhtarın karısı Marva'ya geldi. Marva, zeki ve güçlü, kafası

işleyen bir kadın olduğu hâlde, ömründe bir kere bile doğup büyüdüğü köyden dışarı çıkmamış, ne kenti, ne demiryolunu görmüştü. On yıldır gecelerini sobanın karşısında pinekleyerek, gündüzlerini ise ıssız yollarda yalnız başına dolaşarak geçiyordu.

“Bunda şaşılacak ne var ki,” dedi Burkin. Salyangoz gibi kendi kabuğuna sinmek arzusunda olan az insan vardır yeryüzünde. Kim bilir, belki de bu arzu, ataerkil yapının yasaları uyarınca eskiye, daha henüz toplumsal yaşayışa geçmemiş, mağarasında bir başına yaşayan ilk insana bir dönüş, belki de insan yaratılışının her zaman görülebilen yasadışı bir örneğidir. Doğa bilimci olmadığım için bu konuda söyleyecek fazla şeyim yok. Ama şu kadarını biliyorum ki, Marva gibileri az değildir yeryüzünde.

Uzağa gitmeye ne gerek var, daha iki ay önce Belikov adında bir arkadaşım öldü. Bizim lisenin Latince öğretmeni idi. Hakkında anlatılanlardan bir kısmını belki siz de duymuşsunuzdur. Çok sıcak havalarda bile çizmelerini ve pamuk astarlı paltosunu çıkarmadığı, şemsiyesini bir an bile elinden bırakmadığı için kentte herkes tanırırdı onu. Şemsiyesi de, saati de, yalnız kalem açmak için cebinden çıkardığı çakısı da birer kılıf içindeydiler daima. Paltosunun yakaları her zaman kalkık durduğu için yüzü bile kılıflı gibiydi. Siyah gözlük takar, siyah gömlek giyer, kulaklarını pamukla tıkardı. Faytona bindiğinde ilk işi, sürücüye tenteyi çekmesini söylemek olurdu. Sözün kısası, varlığını bir örtüyle gizlemek ve çevresinde kendisini dış etkenlerden koruyup yalnız kalmasını sağlayacak bir kılıf yaratmak eğilimi vardı. Bu, kişiliğinin oldukça baskın bir yönüydü. Gerçekler sinirini bozuyor, ürkütüyordu onu. Belki de bu korkusunu, yaşadığı zamana duyduğu tiksintiyi haklı gösterebilmek çabası için-

de daima geçmişi, hiç var olmayan şeyleri över dururdu. Gerçeklerden gizlenmesine yarayan şemsiyesi, çizmeleri ile öğretmeye çalıştığı Latince aynı şeydi onun için. Gözleri parlayarak, "Ah," derdi, "Ne hoş ve gür bir dildir şu Latince." Ve sözlerinin doğru olduğu kanıtlamak ister gibi, gözlerini kısarak, parmağını sallayarak eklerdi: "Antropos!"

Belikov'un, düşüncelerini de kılıfta saklamaya çalışır gibi bir hâli vardı. Bazı hareketleri yasaklayan genelge ve gazete yazılarından başka hiçbir şeye güvenmezdi. Bir genelge, öğrencilerin akşam saat ondan sonra sokağa çıkmalarını ya da bir gazete yazısı cinsel ilişkileri yasaklıyorsa, artık bunun başka bir şeklini düşünemezdi. Yasak yasaktı onun için. İzinlerde ise her zaman kuşkulu, açıkça ifade edilmemiş, bulanık bir yan arardı. Kentte bir tiyatro, okuma ya da çay salonu açılmasına izin çıksa başını salları, alçak bir sesle, "Tabii haklılar," derdi. "Bütün bunlar iyi de, altından bir hinlik çıkmasa..."

Kendisiyle hiç ilişkisi yokmuş gibi görünen en küçük bir yasadışı hareket onu son derece üzer, umutsuzluğa düşürürdü. Arkadaşlarından biri kiliseye geç kalsa, öğrencilerden birinin yaramazlığı duyulsa ya da memurelerden biri gece geç vakit bir subayla dışarıda görülse hemen heyecanlanır, yine *altından bir hinlik çıkmasa bari* lafını yapıştırırdı.

Çocuk eğitimi konusunda ileri sürdüğü fikirlerdeki aşırı ürkeklik ve kuşkuculuğuyla, gerçekten kılıflı iddialarıyla ne kadar da umutsuzluğa düşürürdü bizleri! Kız ve erkek liselerinde gençliğin kontrolden çıktığını, sınıflarda çok gürültü olduğunu, bunları yönetimin duymasından, altından bir hinlik çıkacağından korktuğunu, ikinci sınıftan Petrov, dördüncü sınıftan Yegor atılsa çok iyi olacağını söyler dururdu. Sonunda ne oldu biliyor musunuz? İç çekmeleriyle, acınma-

larıyla, renksiz, küçücük yüzünün ortasındaki, bir kokarcanın yüzü kadar küçücüktü yüzü gerçekten de, siyah gözlükleriyle sonunda hepimizi yendi. Yenilgiyi ister istemez kabullenmiştik. Önce “hâl ve gidiş”ten Petrov ile Yegor’un birer notunu kırdık, bir zaman sonra cezayı daha ağırlaştırarak izinlerini kaldırdık ve sonunda okuldan attık onları...

Belikov’un pek yadırganan bir huyu daha vardı. Öğretmen arkadaşlara konukluğa giderdi. Davetsizce evlere girer, denetlemeye gelmiş gibi hiç konuşmadan duvarlara, eşyalara bakardı. Bir iki saat öylece oturduktan sonra kalkıp giderdi. Bunun adına da *arkadaşlarla iyi ilişkileri sürdürmek* derdi. Bu ziyaretlerin ona pek sıkıcı ve ağır geldiği açıktı ya, bir arkadaşlık görevi sayıyordu bunu kendince.

Biz öğretmenler son derece çekinirdik ondan. Müdür bile korkardı, inanın. Öğretmenler az çok mürekkep yalamış, Turgenyev’i, Şchedrin’i okumuş, kafası işleyen insanlardır, değil mi? Ama gelin görün ki, çizme ve şemsiye ile dolaşan bu adam tam on beş yıl okulu avucunun içinde tuttu! Yalnız okulu mu? Bütün kenti! Aman belki o duyar diye eşlerimiz cumartesi akşamları toplanıp şöyle bir eğlenemezler, oruç ayında din adamları onun yanında et yemekten, iskambil oynamaktan çekinirlerdi. Son on, on beş yıldan beri onun etkisiyle kentte herkes, her şeyden korkar olmuştu. Yüksek sesle konuşmaktan, mektup yazmaktan, uygun-suz kaçabilecek bir dostluğa başlamaktan, kitap okumaktan, yoksullara yardım etmekten, onları okutmaktan korkuyorlardı...

İvan İvaniç bir şey söylemek istiyor gibi öksürdü, piposundan bir nefes çekti, Ay’a baktı ve tane tane konuşarak, “Evet,” dedi. Kafası işleyen, Turgenyev’i de, Şchedrin’i de, daha birçoklarını da okumuş öğretmenler boyun eğdiler...

Burkin hikâyesine devam etti:

"Belikov ile aynı apartmanda oturuyorduk. Dairelerimiz aynı katta, kapılarımız karşı karşıyaydı. Sık sık görüşürdük. Evdeki yaşantısını da biliyordum. Orada da aynı durum vardı: pijama, külâh, panjurlar, kapı sürmeleri, bir sürü yasaklar ve *altından bir hinlik çıkmasa!*lar... Oruç ayında hamur işi yese mideye zarar, et yese olmaz: birisi duyar ya da görür de *Belikov oruç tutmuyor*, diye söz ederler sonra... Bunun da bir yolunu bulmuştu, tereyağında alabalık kızarttırıp yerdı. Bu belki oruç yemeği değildi, ama orucu bozacağını da kimse iddia edemezdi ya... Birinin aklına kötü bir şey gelir diye evine kadın hizmetçi sokmazdı. Afanasiy adında beceriksiz, yarım akıllı, askerliğinde emir erliği yapmış, şöyle böyle yemek pişirebilen, altmış yaşlarında bir adamı aşçı olarak tutmuştu. Afanasiy, ellerini göğsünde bağlar, kapıda dikilir, derin derin soluyarak durmadan aynı şeyi mırıldanırdı: "Eskiden böyle miydi ya!"

Belikov'un yatak odası kutu gibi küçücüktü. Karyolasını koyu bir cibinlik kuşatırdı. Yatağa girer girmez başını yorganın altına sokar, kalkıncaya kadar bir daha dışarı çıkarmazdı onu. İçeride daima sıkıcı, boğucu bir hava olurdu. Rüzgâr, kapalı panjurları, kapıları tıkırdatır, sobada ısıklılar, mutfaktan Afanasiy'in öfkeli solumaları işitilirdi...

"Yorganın altında boğulacak gibi olurdu. Kötü bir şeyler olacağını, Afanasiy'in onu kesmek istediğini, hırsızların eve girmeye hazırlandıklarını kurar kurar, sonra sabahlara kadar kâbuslar görürdü. Ve sabahleyin birlikte okula giderken hep solgun yüzlü, sıkıntılı görürdüm onu. Çalışmakta olduğu kalabalık, gürültülü liseden ürktüğü, çekindiği belli olurdu hareketlerinden. Benimle yürümekten bile sıkılırdı. Ve bu can sıkıntısını gizleyebilmek için, "Son zamanlarda

çocuklar sınıflarda çok gürültü ediyorlar,” derdi. “Bu kadarı hiç olmamıştı.”

“Ve bu Latince öğretmeni, bu kabuğuna sinmiş insan, inanır mısınız, az kalsın evleniyordu.”

İvan İvanıç, birden dönüp içeri baktı:

“Şaka ediyorsunuz!”

“Hayır, ciddi söylüyorum, inanılacak şey değil, ama ramak kalmıştı evlenmesine. Kovalenko, Mihail Şavviç Kovalenko adında Ukraynalı bir tarih coğrafya öğretmeni atanmıştı bize. Ablası Varenka ile geldi. Uzun boylu, esmer, iri yarı, kocaman elli, kalın sesli bir gençti bu. Sıtma görmemiş bir sesi vardı, konuşurken gümbür gümbür ederdi... Ablası ise genç kızlık çağını arkada bırakmış, otuz yaşlarında, kara kaşlı, kara gözlü, al yanaklı, kardeşi gibi iriyarı ve uzun boylu bir kızdı. Kız dedim, ama kızıdan biraz daha geçkin hani kadınlığın orta yaşında biri olduğunu kestirmişsinizdir. Öyle canlı, neşeli, gürültücü hâlleri vardı ki... Durmadan Ukrayna halk şarkıları söyler, kahkahayla gülerdi. En küçük bir şey olsa yüksek perdeden kahkahayı koyuverirdi. Hatırlıyorum, Kovalenolarla müdürün yaş günü partisinde tanışmıştık. Her zaman ciddi, ciddi oldukları kadar da sıkıcı, yaş günü partilerine bile zoraki giden öğretmenler arasına köpüklerin içinden birden bire bir Afrodit doğuyor, ellerini beline koymuş ortalarda dolaşüyor, neşeli kahkahalar atıyor, şarkı söylüyor, oynuyor... Önce duygulu bir sesle *Rüzgâr Esiyor* şarkısını söylemişti. Peşinden bir iki halk şarkısı daha söyledi. Hepimiz mest olmuştuk. Belikov bile hayran hayran dinliyordu onu. Şarkılar bitince gidip yanına oturmuş, tatlı tatlı gülümseyerek, “Ukrayna dili de Latince gibi kulağı okşayıcı ve gür sesli bir dil,” demişti.

Bu yakınlık kızın hoşuna gitmiş olacak ki, heyecanlı he-

yecanlı yurdunu, Gadyaçaski ilindeki çiftliğini anlatmaya başlamıştı. Annesi çiftlikte kalıyormuş, öyle armutlar, öyle kavunlar, kabaklar yetiştirmiş ki orada... O kadar lezzetli, o kadar lezzetli *borsç çorbası* yapılmış ki, tadına doyum olmamış!

Ağzımız açık onlara bakıyorduk. Hepimiz aynı şeyi düşünüyorduk. Müdürün eşi kulağıma eğilerek, "Onları evlendirirsek mi, ne dersiniz," diye fısıldadı. Nedense hepimiz aynı anda Belikov'un bekâr olduğunu hatırlamıştık. Bir arkadaşımızın yaşantısındaki böyle önemli bir ayrıntının şimdiye dek dikkatimizi çekmemiş olmasına şaşıyorduk. Acaba kadınlar hakkında ne düşünüyordu? Bu önemli konudaki sorunlarını nasıl çözümlüyordu? Bu sorularla daha önceleri hiç ilgilenmemiştik. Belki de, sıcak yaz günlerinde bile çizmeyle gezen, cibinliksiz uyuyamayan bu adamın, birini sevebileceğine olasılık vermiyorduk. Müdürün eşi, kulağıma fısıldamaya devam ediyordu:

"Kırk yaşını geceli hayli oluyor, kız da otuzunda... Varenka'nın bu işe hayır diyeceğini sanmam."

Can sıkıntısından neler yapılmaz ki taşrada! En akla hayale gelmeyecek saçmalıklar, delilikler! Bu durum, yapılması gereken şeylerin yapılmayıp da boş şeylerle uğraşılmasından ileri geliyor bence. İşte bu avarelikten olacak, evli hâlini düşünemediğimiz bir adamı evlendirmeyi koymuştuk aklımıza. Müdürün, müfettişin ve öteki öğretmenlerin eşleri, hayatın amacını görmüş, anlamış gibi birden bire kendilerini bulmuşlardı. Bir akşam müdürün eşi, tiyatroda bir loca kir alıyor. Bir de ne görüyoruz, elinde süslü püslü bir yelpazeyle Varenka da sağ yanında oturmuyor mu? Mutlu mu mutlu, gözleri pırıl pırıl... Yanında da Belikov süklüm püklüm... Evden kerpetenle sökülüp alınmış gibi bir hâli

var. Bir akşam yemeği verecek oluyorum, kadınlar Belikov ile Varenka'yı buyur etmem koşuluyla kabul ediyorlar. Anlayacağınız, kazan durmadan kaynıyordu. Sonunda Varenka'nın bu evliliğe seve seve atılacağı çıktı ortaya. Kardeşiyle araları pek de iyi değildi zaten. Her gün kavga gürültü vardı aralarında. Örnek mi istiyorsunuz? Buyurun: Bir keresinde sokakta bağırışmışlardı. Eve dönüyorlardı, önde iri yarı, insan azmanı Kovalenko, sol elinde bir paket kitap, ötekinde kocaman budaklı bir sopa, kasketinin altından saçları alınına düşmüş, üzerinde yamalı bir gömlek, yürüyordu. Kolları yine kitap dolu ablası iki adım arkasından söylene söylene geliyordu:

"O kitabı okumadın sen, Mihail! Yemin ederim ki okumadın," diyordu.

Kovalenko elindeki sopayı parke taşlarına hırsla vurarak, "Okudum," diye bağııyordu. "Kaç kere söyleyeceğim, okudum işte!"

"Hey Tanrım! Niçin kıızıyorsun, canım? Güzel güzel konuşamaz mısın sen?"

Kovalenko, bu kez daha da yüksek sesle bağııyordu. "Okudum diyorum sana! Kes artık!"

Evde de aynı hır gür vardı. Birbirini yer dururlardı. Böyle bir yaşantı tabii ki bıktırmış olmalıydı kızı. Kendi evi olsun isterdi. Yaşını da hesaba katıyor olmalıydı. Böyle durumlarda insan evlenmek için adam seçmez, kim çıkarsa karşısına evlenir gider. Evleneceği erkek bir Latince öğretmeni olsa bile... Hem, bizim kızlarımız için, evlenecekleri kimse değil, evlenmek önemlidir. Nedense, Varenka, Belikov'a açıktan açığa büyük bir bağlılık duyuyordu.

Ya Belikov? Bizlerin ziyaretimize geldiği gibi Kovalenkolar'a da gidiyordu. Girip oturuyor ve bir sözcük bile söy-

lemeden yine duvarları seyrediyordu. O sustukça Varenka ya *Rüzgâr Esiyor*'u söylüyor, ya dalgın dalgın ona bakıyor ya da birden bire kahkahayı basıyordu.

Aşkta, özellikle evlenme konusunda telkinin çok büyük rolü vardır. Hepimiz, arkadaşlar ve hanımlarımız Belikov'u, artık hayatta onun için yapılacak tek akıllıca işin evlenmek olduğuna inandırmaya, onu ayartmaya çalışıyorduk. "Nikâh pek ciddi bir adımdır", "Varenka güzel ve ilginç bir kızdır", "Öyle basit bir kimse olduğu sanılmasın sakın, babası kolbaşıydı", "Hem çiftliği de var", "Size ilgi gösteren, içten olan tek kızdır," gibi bir sürü ipe sapa gelmez sözleri büyük bir ciddiyetle söyleyerek adamcağızın başını döndürdük. Ve sonunda evlenmesinin gerektiğine kendisi de inanır oldu." İvan İvanıç araya girdi:

"Önce çizme ve şemsiyesini attırsaydınız bari."

"Uğraştık, ama başaramadık bir türlü. Varenka'nın bir resmini masasının üstüne koymuştu. İlkide bir bana geliyor, Varenka'dan, aile mutluluğundan, nikâhın ciddi bir adım olduğundan, Kovalenkoları gittiğinden dem vuruyordu. Öte yandan, yaşayışını hiç mi hiç değiştirmemişti. Aksine, evlenme düşüncesi, kabuğunun daha da derinlerine çekilmesine yol açmıştı. Zayıflamış, rengi iyiden iyiye uçmuştu. Bir keresinde cansız cansız gülümseyerek, "Varvara Savvişna'dan hoşlanıyorum," demişti bana. Her insanın bir yuva kurmak zorunda olduğunu biliyorum, ama... Her şey o kadar âni oldu ki... Çok düşünmek gerek."

"Düşünecek ne var," dedim, "Evlenin, olsun bitsin."

"Olmaz, evlenmek öyle basit bir şey değildir. İnsan, önce üzerine almaya hazırlandığı tüm sorumluluk ve zorunlulukları taşıyabileceğinden iyice emin olmalıdır... Sonra altından bir hinlik çıkar. Çok kaygılandırıyor beni bu. Gece

sabahlara kadar uyuyamıyorum. Niçin gizleyecekmişim, korkuyorum. Kardeşinin de onun da öyle garip fikirleri var ki, bizden çok başka düşünüyorlar. Yaratılışı da çok hareketli. Evlenirsin, bir zaman sonra, Tanrı korusun, tatsız bir durum çıkar ortaya... O zaman da ayıkla pirincin taşını bakalım...”

Evlenme önerisini bir türlü yapamıyordu. Her gün erteliyordu niyetini. Bu durum, müdürün eşiyle öteki hanımları son derece üzüyordu tabii. Sorumluluk ve zorunlulukları gözünde büyütüyor, ama öte yandan her gün Varenka ile dolaşıyordu. Bunun normal olduğunu, durumunun öyle davranmasını gerektirdiğini sanıyor olmalıydı. Aile mutluluğu üzerine konuşmak için hemen her gün bize geliyordu. Her şeye karşın, hiç beklenmedik büyük bir skandal patlak vermeseydi, avarelik ve sıkıntıdan taşrada önyak olunan gereksiz ve saçma evliliklerden biri daha birleşme ile sonuçlanacaktı. Şunu da söyleyeyim ki, Varenka'nın kardeşi Kovalenko, ilk görüştükleri günden beri Belikov'dan nefret ediyordu. Görececek gözü yoktu onu. Omuzlarını kaldırarak, "Bir türlü akıl erdiremiyorum," derdi, "Herkesin işine burnunu sokan bu pis herife, iğrenç yüzüne nasıl dayanabiliyorsunuz? Böyle bir kentte nasıl yaşıyorsunuz, şaşıyorum. Havası insanı boğacak gibi oluyor. Sözüm ona öğretmensiniz. Ne gezer? Kafalarınızın içi tın tın. Yasalara körü körüne bağlı, beyni küflenmiş bir polis memurundan farkınız yok. Bu böyle gitmez canım; sizin gibi insanlarla bir arada yaşamam. Hemen Ukrayna'ya, çiftliğime dönüp ıstakoz avlar, köylü çocuklarına bir şeyler öğretmeye çalışırım daha iyi. Sizi yalancı peygamberinizle baş başa bırakacağım, ne haliniz varsa görün.”

Bazen gözlerinden yaş gelen dek o gürültülü sesini bir

inceltip bir kalınlaştırarak kahkahayla güler, sonra kollarını iki yana açarak, "Bizim eve de niçin gelir bilmem," dediği olurdu, "Ne istiyor bizden? Gelip oturuyor, duvarlara bakıp bakıp bir şey konuşmadan çekip gidiyor."

Belikov'a bir ad bile takmıştı: "Örümcek" diyordu ona. Ablası Varenka'nın "Örümcek"le evlenmeye hazırlandığını hiçbirimiz söyleyemiyorduk ona tabii. Müdürün eşi, bir keresinde, ablasının herkesçe sevilen ve sayılan Belikov gibi ciddi birisiyle evlenmesinin pek de iyi olacağını ima yoluyla çitlatmaya cesaret ettiğinde kaşlarını çatmış ve "Böyle şeylere ben karışmam," diye homurdanmıştı.

"Canı isterse o iğrenç herifle bile evlenebilir. Başkalarının işine burnumu sokmak âdetim değildir."

Daha sonra bir olay oldu. Yaramaz öğrencinin biri, bir karikatür çizmiş. Karikatürde Belikov ayağında çizmeleri, şemsiyesini açmış, pantolonunun paçalarını sıvamış gidiyor; kolunda da Varenka... Altında şöyle bir yazı: "Âşık antropos." Siz de kabul edersiniz ki başarılı bir buluş... Sanatçının birkaç gece sabahlara kadar çalışması gerekmiş sonradan. Çünkü kız ve erkek liselerinin, papaz okulunun bütün öğretmenleri, memurlar, birer tane istemişlerdi aynı karikatürden. Belikov bile almıştı bir tane. Karikatürün çok ağır bir etkisi olmuştu üzerinde.

"Mayısın biri pazardı. Öğretmen ve öğrenciler okulun önünde buluşup yürüyerek kent dışındaki koruluğa gidecektik. Evden Belikov'la birlikte çıkmış, okula doğru yürüyorduk. Yüzü yemyeşildi. Dudakları titreyerek, " Ne kötü insanlar var," dedi.

Nedense, acı mıştım ona. Okula yaklaşmıştık ki, birden ne görelim? Kovalenko, bisikletle gelmiyor mu?.. Arkasından, yüzü al al olmuş, yorgun ama yine de neşeli, mutlu ab-

lası başka bir bisiklette, ona yetişmeye çalışırken bir yandan da bağıyor. "Biz önden gidiyoruz! Hava o kadar güzel, o kadar güzel ki!"

Ve bir dakika geçmeden ikisi de gözden kayboldular. Bizim Belikov'un yüzü yeşilden beyaza dönmüştü. Dili tutulmuştu sanki; durmuş, anlamsız anlamsız yüzüne bakıyordu...

"Affedersiniz ama," dedi, "Bu da nesi? Yoksa gözlerim mi yanılttı beni? Lise öğretmenleri ile kadınların bisiklete binmesi yakışık alır mı hiç?"

"Bunda yakışık almayacak ne var," dedim. "Binebiliyorlarsa ve sağlıkları da elveriyorsa varsın istedikleri kadar binsinler, bize ne?"

"Benim bu umursamazlığım daha da şaşırtmıştı onu: "Öyle mi," dedi. "Demek öyle ha?"

Çok bozulmuştu. Bizimle gelmekten vazgeçip eve döndü.

Ertesi gün okulda hiç durmadan sinirli sinirli ellerini ovuşturuyor, zangır zangır titriyordu. Sağlık durumunun pek de iyi olmadığı açıktı. Ve ömründe ilk kez dersleri yarıda bırakarak evine gitti. Öğle yemeğini bile yememişti. Akşama doğru, dışarıda hava oldukça sıcak olduğu halde, sıkı sıkıya giyinip tıs tıs Kovalenkolar'a gitmiş. Varenka evde yokmuş, Kovalenko kaşlarını çatarak soğuk bir tavırla buyur etmiş onu. Öğle uykusundan yeni kalktığı için keyfi pek yerinde değilmiş. "Rica ederim, oturun, demiş.

Belikov on dakika hiç konuşmadan oturmuş ve sonra konuşmaya başlamış.

"Üzüntülerimi size açmak için geldim," demiş. "Canım çok sıkılıyor. İftiracı alçağın biri, benim ve ikimize de çok yakın bir hanımın komik bir resmini yapmış. Şuna inanmanızı istiyorum ki, bu durumda benim hiçbir suçum yok...

Böyle bir alaya yol açabilecek düşüncesizce yapılmış en küçük bir hareketim olmamıştır. Tam tersine, daima son derece dürüst ve ciddi davrandım.”

Kovalenko, önüne bakıyor, bir şey söylemiyormuş. Belikov sesini alçaltarak devam etmiş:

“Bir şey daha söylemek istiyorum size. Uzun yıllardan beri öğretmenlik yapıyorum, siz ise daha yeni atıldınız mesleğe. Bir ağabey olarak sizi uyarmak görevimdir. Bisiklete bindiğinizi gördüm dün. Oysa bu, görevi gençliği eğitmek olan bir kimseye yakışmaz.”

Kovalenko bas sesiyle sormuş:

“Niçin?”

“Bunun anlaşılamayacak ne yanı var, Mihail Savviç? Düşünemiyor musunuz ki, öğretmenleri bisiklete binerse, öğrencilere binecek bir şey kalmaz! Başlarının üzerinde mi yürüsünler? Yönetmelikte böyle bir izin olmadığına göre binemezsiniz demektir. Dün görünce şaşıtm kaldım doğrusu! Ablanızı da arkanızdan başka bir bisikletle sizi izlerken görünce gözlerime inanamadım. Bir kızın ya da kadının bisiklete binmesi ne korkunç şeydir!”

“Asıl istediğiniz nedir? Onu söyleyin.”

“Sadece sizi uyarmak istiyorum, Mihail Savviç, o kadar. Gençsiniz daha, önünüzde uzun bir çalışma, çabalama dönemi var. Çok çok dikkatli olmalısınız. Ama siz öyle tehlikeli hareketler yapıyorsunuz ki! Yamalı gömlekle, elinizde kitapla dolaşıyorsunuz sokakta, şimdi de bisiklet çıktı. Yukarının haberi olursa... Yönetmenin bunu duymasını istemezsiniz herhalde?”

Kovalenko yavaş yavaş kızmaya başlamış: “Ne benim ne de ablamın bisiklete binmesi kimseyi ilgilendirmez!” diye bağırır. “Aile işlerine burnunu sokacak olanları cehennem dibine yollarım.”

Belikov'un yüzü bembeyaz kesilmiş bir anda. Kalkıp, "Bana böyle davranırsanız sizinle konuşamam artık," demiş. "Rica ederim yanımda üstlerimden bir daha böyle söz etmeyin. Büyüklerimize saygılı olmak zorundasınız." Kovalenko'nun tepesi atmış artık, öfkeli öfkeli bakmış karşısındakine.

"Kimseye saygısızlık ettiğim yok! Beni rahat bırakın, lütfen. Sizin gibi dalkavuk bir herifle konuşamam ben. Üstelik iftiracıardan da nefret ederim," demiş.

Belikov, onun bu çıkışının şakaya gelmeyeceğini anlamış ve gitmek için aceleyle hazırlanmaya başlamış. Ömründe ilk kez böyle kaba sözler işitiyormuş. Odadan merdiven başına çıkarken, "Şimdi istediğiniz gibi konuşabilirsiniz," demiş. Yalnız şunu bilin ki, konuşmamızı birinin duymuş olabileceğini hesaba katarak, yanlış anlamaya meydan vermemek için tartışmamızın özetini müdür beye iletmek zorundayım. Bunu yapmam gerek."

"İletecek misin? Bas git, ilet, cehennemin dibine kadar yolun var!"

Kovalenko, artık kendinde değilmiş. Belikov'u yakasının arkasından yakaladığı gibi itmiş. Kovalenko, çizmeleri basamaklarda gürültü çıkara çıkara merdivenden aşağı yuvarlanmış. Merdiven hayli yüksek ve diktir, ama Belikov dibe kadar sağ salım varabilmiş. Ayağa kalkmış, gözlükleri sağlam mı öğrenmek için burnunun üstünü yoklamış. Tam o merdivenlerden yuvarlanırken giriş kapısından Varenka, yanında iki bayanla içeri girmiş. Üçü de durmuş, Belikov'u seyreliyorlarmış. Onun için asıl acı olan da bu olmuş zaten. Keşke iki ayağı da, boynu da kırıl saymış da kadınların gözünde küçük düşmeseymiş. Şimdi bu olayı şehirde duymayan kalmayacak, herkes onu konuşacaktı. Müdür Bey du-

yacak, büyüklerin kulağına gidecek. Ah, bir hinlik çıkmasaydı altından! O insafsız öğrenci yeni bir karikatür çizecek ve sonunda istifa etmesini isteyeceklerdi...

Doğrulduktan sonra tanıyabilmiş onu Varenka ve gülünç yüzüne, buruş buruş olmuş paltosuna, çizmelerine bakarak, durumu kavrayamadan, Belikov'un yanlışlıkla düştüğünü sanarak kendini tutamamış, kahkahayı koyuvermiş.

Ve bu şen kahkaha ile evlenme işi de, Belikov'un yeryüzündeki yaşantısı da; her şey bitti. Varenka'yı işitmiyordu artık, gözleri kararmıştı. Eve dönünce ilk işi Varenka'nın resmini masasının üstünden kaldırmak olmuş. Sonra yatmış... Bir daha da kalkmamış.

Bu olay üzerinden üç gün geçmişti ki bir sabah Afanasiy çaldı bizim kapımızı. Beyinin çok hasta olduğunu söyledi ve *doktor çağırса nasıl olur acaba*, diye sordu. Hemen Belikov'un yanına koştum. Gene cibinliğinin içindeydi. Yorgani çenesine kadar çekmiş, hiç konuşmadan yatıyordu. Sorularıma evet ve hayırdan başka yanıt vermiyordu. Afanasiy üzölmüşe benziyordu. Derin derin soluyarak odada dolaşıyor, bir şeyler yapmaya çabalıyordu. Votka fıçısı gibi keskin bir votka kokusu yayılıyordu ondan.

Bir ay sonra Belikov öldü. Cenaze törenine hepimiz, iki lisenin ve papaz okulunun öğretmenleri katıldık. Tabutta yatarken yüzünde cana yakın, hoş, hatta neşeli bir ifade vardı.

Sanki bir daha hiç çıkmayacağı kabuğuna girebildiğine seviniyordu. Evet, ölküsüne erişmişti Belikov! Ve bunun onurunaymış gibi, cenaze günü yağmurlu, kötü bir hava vardı, hepimiz çizmeli ve şemsiyeliydik. Varenka da mezarlığa kadar gelmişti. Tabut çukura indirilirken acı acı ağlıyordu. Ukraynalıların ya kahkaha attıklarını ya da ağladık-

larını, ikisinin arasındaki ruhsal durumlarının pek bulunmadığını o gün anladım.

Doğrusunu söyleyeyim, Belikov gibilerini toprağa bırakmak insana bir hafiflik veriyor. Mezarlıktan dönerken görevini yerine getirmiş insanların rahatlığı vardı içimizde. Ta çocukluğumuzda büyükler bizi evde yalnız bırakıp gittiklerinde bahçeye koşup sonsuz özgürlüğümüzün tadını çıkarıldığımızda duyduğumuz hafifliğe benzeyen bu rahatlığı nedense hepimiz içimizde gizlemeye, yanımızdakilere fark ettirmemeye çalışıyorduk. Ah, özgürlük, özgürlük, ne tatlısın sen! Bir parıltın bile ruhlara kanat takmaya yetiyor!

Anlayacağınız, herkes evine mutlu döndü. Ne var ki, aradan günler geçtiği hâlde, yönetmelik yasaklarıyla dolu ama yine de yeterince özgür yaşantımız eskisi gibi sıkıntılı, sert ve anlamsız devam ediyordu. Hiçbir şey değişmemişti. Belikov'u toprağa vermiştik, ama onun gibi kabuğuna çekilmiş daha niceleri vardı. Bu hep böyle olmaya da devam edecek!" İvan İvanıç, "Haklısınız," dedi. Ve piposunu tüttürmeye devam etti.

Burkin, "Böyle insanlar yeryüzünden hiçbir zaman eksik olmayacaktır," diye devam etti.

Biraz sonra lise öğretmeni samanlıktan çıktı. Kısa boylu, şişman, dazlak kafalıydı. Sakalları hemen hemen göbeğine kadar uzanıyordu. Onunla birlikte iki avcı köpeği de çıktı dışarı.

Burkin yukarı bakarak, "Ey mehtap," dedi, "Mehtap!"

Gece yarısı olmuştu. Sağda, köy ve ancak beş verst ilerisi gözüken uzun köy yolu, derin, sessiz bir uykuya dalmıştı. Ne bir ses, ne de bir hareket vardı. Doğanın bu denli sessiz olabileceğine inanası gelmiyordu insanın. Mehtaplı bir gecede iki yanında köy evleri, uyuyan söğüt ağaçları, ot yığın-

larıyla geniş bir köy yolunu seyretmek kişinin içine bir hoşluk verir. Gecenin, bu yarı karanlıkta işten, kaygı ve üzüntüden arınmış sessizliği içinde cana yakın, hüzünlü, hoş bir görünüşü vardır. Yıldızlar bile sevinçli bir duygusallıkla bakıyor gibidir. Artık yeryüzünde kötülük yokmuş, her şey yolundaymış gibidir.

Solda, köyün bitiminden sonra, ta ufka kadar süren bir düzlük başlıyordu. Ayın ısıttığı bu bozkırda çıt çıkmıyordu.

“Haklısınız,” dedi İvan İvanıç.

“Kentteki boğucu yaşantımız, karaladığımız bir sürü gereksiz kâğıt, oynadığımız briç de birer kabuk değil mi? Bütün ömrümüzü işsiz güçsüzlerin, karaborsacıların, aptalların, avare kadınların arasında, günlerimizi saçma sapan şeyler dinlemekle geçirmemiz de birer kabuk değil midirler? Canınızı sıkmazsam ilginç bir hikâye anlatabilirim size.”

“İstemez, yatalım artık,” dedi Burkin, “İyi uykular diliyorum size.”

Birlikte içeri girip samanların üzerine uzandılar. İkisi de üstlerini örtüp uyumaya hazırlanıyorlardı ki, birden dışarıda ayak sesleri işitildi: tap, tap... Yoldan birisi geçiyordu. Yürürken birden duruyor, aradan iki dakika geçtikten sonra yeniden tap, taplar başlıyordu. Köpekler hırlamaya başladılar. Burkin, “Mavra geçiyor,” dedi.

Biraz sonra ayak sesleri işitilmez olmuştu. İvan İvanıç öte yana dönerken homurdandı, “Başkalarının yalanlarını dinlemek ve bu yalanları yutmuş görüldüğün için seni aptal bellemelerine göz yummak, alçalmayı sineye çekmek, dürüstçe, özgür insanların yanında olduğunu açık açık söyleyememek, üstelik yalan söylemek zorunda kalmak, gülümsemek... Hayır, hayır, beş para bile değeri olmayan bir lokma ekmek, bir sıcak köşe, bir mevki için çekilmez bütün bunlar. Böyle bir dünyada yaşanmaz!”

ANTON ÇEHOV

Burkin yarı uykulu bir sesle, “Başka bir operaya geçtiniz, dostum,” dedi, “Hadi uyuyalım.”

Biraz sonra derin bir uykuya dalmıştı. İvan İvanıç uzun süre bir o yana bir bu yana döndü durdu, ofladı, pufladı. Kalkıp dışarı çıktı, kapının eşiğine oturup piposunu yaktı...

BESLEME

GECE YARISI. ON üç yaşındaki besleme Varka, beşiğı sallarken bir yandan da uykulu bir ninni tutturmuş, mırıldanıyordu:

Meryem Ana tasvirinin önünde küçük, yeşil bir lâmba yanıyor. Odanın bir başından öteki başına gerili ip te, kurumaları için kundak bezleri, iri, kara pantolonlar asılıydı. Lâmbanın ışığı, tavanda geniş, yeşil bir yuvarlak çizmiş, kundakların, pantolonların uzun gölgeleri sobanın, beşiğin, Varka'nın üstüne düşmüştü... Lâmbanın ışığı titreştiğinde tavandaki yuvarlak ile gölgeler canlanıyor, rüzgâr esiyor-muşçasına dalgalanıyorlardı. Boğucu bir hava vardı içeride. Lahana çorbası ile kösele kokusu sarmıştı her yanı.

Bebek ağlıyordu. Bağırmaktan sesi kısıldığı, bitkin düştüğü hâlde yine de ağlamayı kesmiyordu. Susacak gibi de değildi hiç. Varka'nın da uykusu vardı. Gözkapakları kapanıyor, başı ikide bir önüne düşüyor, boynu çok ağrıyordu.

Ne gözkapaklarını kaldıracak, ne de dudaklarını oynatacak gücü vardı. Yüzü kurumuş, odunlaşmış, başı toplu iğne başı kadar küçülmüş gibi geliyordu kendisine.

"Uyusun da büyüsün ninnii," diye mırıldanıyordu Varka, "Tıpış tıpış yürüsün..."

Bir cırcırböceği sobanın içinde cırlıyordu. Yan odada, duvarın ötesinde bey ve Kalfa Afanasiy horluyorlardı... Beşik acıklı acıklı gıcırıyor, Varka mırıltıyla ninni söylüyordu... Gecenin sessizliğinde her şey birleşiyor, rahat yatakta yatarken dinlendikçe huzur veren bir ninniye dönüyordu adeta. Fakat o akşam, bu duyulan ninni sinirleri bozup insanı çileden çıkarmaktan başka bir işe yaramıyordu. Çünkü Varka'nın üzerine gevşeklik çöktürüyor, uykusunu getiriyor. Oysa uyuyamazdı Varka. Şöyle bir uykuya dalırsa, hanımı ve beyi, canı çıkıncaya kadar döverlerdi onu.

Lâmba göz kırpmıyordu sanki. Yeşil yuvarlak ile gölgeler harekete geçiyor, Varka'nın yarı açık, dalgın gözlerinin önünde öteye beriye kayıyor, uykulu beyninde dumanlı düşler yaratıyorlardı. Varka, gökyüzünde birbiri ardından koşuşan, bebek gibi ağlaşan kapkara bulutlar görüyordu hayalinde. Ve işte güçlü bir rüzgâr çıkıp tümünü dağıtıyor. Varka, cıvık çamurla kaplı geniş bir şose görüyor, bir dizi yük arabası güçlkle ilerliyor, omuzlarında ağır çuvallarla iki büküm insanlar el ele tutuşmuş yol almaya çalışıyor, karmakarışık bir sürü gölge, ortalıkta dolaşıyordu. Soğuk görünüşlü bulutların arasından şosenin iki yanında orman beliriverdi.

Çuval taşıyan iki büküm insanlarla gölgeler birden çamura yattılar. "Niçin çamurun içinde yatıyorsunuz," diye sordu Varka. "Uyuyacağız, uyuyacağız," diye yanıtladılar onu. Ve derin, tatlı bir uykuya daldılar. Bir sürü saksığan ve

karga gelip telgraf teline konuyor, Varka ise tıpkı küçük çocuk gibi bağışarak uyuyanları uyandırmaya çalışıyordu.

Varka, “Ninni, ninni,” diye mırıldanırken kendini karanlık, havasız bir köy evinde görüyor şimdi.

Rahmetli babası Yefim Stepanov yerde kıvranıyor. Varka onu görmüyor, ama acıdan tahtaların üzerinde yuvarlanması, inleyişini duyuyor. Kendi deyişiiyle, fıtığı ağrıyor. Acısı öylesine dayanılmaz ki, tek sözcük bile söylemiyor, yalnızca derin derin, hırsla soluyor, dişlerini *tak tak tak* diye trampet gibi takırdatıyor.

Pelagey, biraz önce annesi, beylere Yefim’in ölmek üzere olduğunu söylemek için koşarak çıkıp gitmişti. Bu zamana kadar dönmüş olmalıydı. Varka, sobanın üstündeki döşeginde yatıyor. İstiyor, ama uyuyamıyor, babasının *tak takla* rını dinliyor, işte, bir arabanın tekerlek sesleri duyuldu. Bu raya geliyor. Bey, kentten onlara konuk gelen genç doktoru göndermiş. Doktor içeri giriyor. Karanlıkta görünmüyor, ama öksürüğü ve kapadığı duyulmuyor.

“İşığı yakın,” diyor.

Yefim, kapiya vurarak karşılık veriyor, “Tak tak tak...”

Pelagey, aceleyle sobanın üstüne atılıp kibritleri koydukları çanak parçasını aramaya koyuluyor. Aradan hayli zaman geçiyor, ama kibrit hâlâ bulunamadı. Sessizlikte doktor, cebinden kendi kibritini çıkarıp yakıyor.

Pelagey, “Bir dakika, efendim, bir dakika,” diyor ve koşarak dışarı çıkıyor odadan. Biraz sonra elinde yana yana ufacık kalmış bir mum parçasıyla geri geliyor.

Yefim’in yanakları al al, gözleri fal taşı gibi açık, bakışları keskin. Oradakilerin içlerini okuyor sanki. Doktor üzerine eğilerek, “Neyin var,” diyor, “Dur bakayım! O!.. Ne zamandan beri bu durumdasın?”

“Ne bileyim ben. Ecel geldi, beyim, ecel... Ömrü tükettik..”
 “Saçmalama... İyileştiririz seni!..”

“Canınız nasıl isterse öyle yapın Beyim. Candan teşekkür ederim size, ama boşuna yorulacaksınız, olacakların önüne geçemeyeceksiniz, biliyorum... Ölüm insanın başucuna konduktan sonra insanoğlunun elinden bir şey gelmez.”

Doktor, on beş dakika muayene ediyor Yefim'i. Sonra doğruluyor.

“Benim yapabileceğim bir şey yok,” diyor, “Hastaneye gitmen gerek, ancak orada ameliyat edebilirler seni. Zaman kaybetmeden hemen git.. Gitmezlik etme sakın! Vakit hayli geç, şimdi herkes uyuyor, ama zararı yok, bir pusula veririm sana. Duydun mu?”

Pelagey buna hemen itiraz ediyor:

“Efendim, hastaneye nasıl gidecek ki? Atımız yok ki bizim.”

“Olsun, beye söylerim, bir araba verir size.”

Doktor gidiyor, mum sönüyor ve *tak taklar* yine başlıyor... Yarım saat sonra bir arabanın daha yaklaştığı işitiliyor. Beyin hastaneye gitmesi için Yefim'e gönderdiği araba geliyor. Yefim hazırlanıyor ve gidiyor...

Ve işte güzel, aydınlık bir gün doğuyor. Pelagey evde yok. Hastaneye, Yefim'in başına gelenleri öğrenmeye gitti. Bir yerde bir çocuk ağlıyor. Varka, birinin ninni söylediğini duyuyor.

“Uyusun da büyüsün, ninni; tıpış tıpış yürüsün, ninnii...”

Kapı açılıyor, Pelagey içeri giriyor. Haç çıkardıktan sonra fısıltıyla, “Gece, ağrısını dindirmişler, sabah ruhunu teslim etmiş,” diyor. “Toprağı bol olsun, nur içinde yatsın...” Pelagey, üzgünce devam ediyor; “Doktorlar, geç kaldınız dediler... Daha önce gitseymiş kurtulurmuş...”

Varka koşarak ormana gidiyor, ağlamaya başlıyor. Birisi ensesine aniden öyle bir vuruyor ki, alnı kayın ağacının gövdesine hızla çarpıyor. Gözlerini kaldırıyor, ayakkabıcılık yapan beyini karşısında görüyor.

“Ne yapıyorsun, Tanrının cezası,” diyor bey. “Çocuk ağlıyor, duymuyor musun?”

Ve kulağından yakalayarak hızla sarsıyor Varka'yı. Bey gittikten sonra Varka beşiği sallamaya, ninni mırıldanmaya devam ediyor. Yeşil yuvarlak ile pantolon, kundak bezi gölgeleri göz kırpmıyorlar ona ve biraz sonra yine kendilerine bağlıyorlar onu. Cıvık çamur şoseyi yine görüyor. Omuzlarında ağır torbalar taşıyan iki büküm insanlar ile gölgeler hâlâ uyuyorlar. Onları seyrederken ölesiye uyumak istiyor Varka. Neredeyse ayakta uyuyacak, ama yanı sıra yürüyen annesi Pelagey daha çabuk yürümesi için durmadan dürtüklüyor onu. İşe girmek için kente gidiyorlar. Varka, karşılaştıkları yolculara yakarıyor:

“Tanrı adına bir sadaka verin. Bir sadaka verin!”

“İyi yürekli beylerimiz, küçük bir sadakayı esirgemeyin bizden!”

Tanıdık bir ses yanıt veriyor ona.

“Çocuğu ver bana!”

Varka aylamıyor, aynı ses bu kez daha kızgın, “Çocuğu ver bana, diyorum,” diye bağırıyor. “Uyuyorsun değil mi, geberesice!”

Varka şaşkınlıkla yerinden sıçrayıp çevresine bakıyor ve durumu hemen kavırıyor: Ne şose, ne Pelagey, ne de sadaka veren yolcular var. Yalnız, bebeği emzirmeye gelen hanım var. Odanın ortasında ayakta duruyor. Şişko, iriyarı bayan, bebeği emzirip yatıştırmaya çalışırken Varka ayakta duruyor, ona bakıyor. Hanımının işini bitirmesini bekliyor. Dı-

şarıda gök yavaş yavaş mavileşiyor, tavandaki yeşil yuvarlak ve gölgeler, belli belirsiz soluklaşıyor. Sabah olmak üzere.

Hanım, geceliğinin önünü iliklerken; “Al,” diyor. “Çok ağlıyor, herhâlde göz değdi.”

Varka bebeği alıyor, beşiğine koyuyor ve yeniden sallamaya başlıyor. Yeşil yuvarlakla gölgeler yavaş yavaş kayboluyorlar. Artık hiçbir şey kafasına girip aklını karıştırmıyor. Uyumak istiyor, hem çok istiyor. Uykusunu dağıtmak için başını beşiğin kenarına dayayıp kendisi de birlikte sallanıyor, ama boşuna, gözkapakları yine kapanıyor, başı dönüyor. Sessizlikte birden, öteki odadan beyin sesi gürliyor, “Varka, sobayı yak,” diyor.

Artık kalkıp işe girişme zamanının geldiğini anlıyor Varka. Beşiği bırakıp odun almak için odunluğa koşuyor. Varka daha rahat şimdi. Koşarken, dolaşırken, oturduğu zamanki gibi başına vurmuyor uyku. Odunu getirip sobayı yakmaya koyuluyor. Odunlaşmış yüzünün yumuşadığını, düşüncelerinin aydınlığa kavuştuğunu seziyor.

Hanım, “Varka, semaveri yak,” diye bağıyor.

Varka henüz çırayı yarmış, ateşlemiş, semaverin altına sokuyor ki, bir ses daha işitiliyor:

“Varka, beyin çizmelerinin çamurunu temizle!” Döşemeye oturup çizmeleri temizlemeye kovuluyor. Bir yandan da, başını geniş, derin çizmenin içine sokup biraz kestirse ne iyi olurdu diye geçiriyor içinden... Ve birden çizmeler büyüyor, büyüyor, şişiyor, bütün odayı dolduruyor. Varka'nın elindeki fırça yere düşüyor. Hemen, eşya gözünde büyümesin, oynayıp durmasın diye başını iki yana sallıyor, gözlerini iyice açıyor.

“Varka, dış merdivenleri yıka, müşterilere ayıp oluyor!”

Varka merdivenleri yıkıyor, odaları topluyor, öteki so-

bayı yakıyor, alışverişe koşuyor. Başını kaşıyacak zamanı yok.

Ama şu, mutfakta dikilip patates soymak olmasa... Bir şey başını yere doğru çekiyor sanki, gözlerinin önünde patatesler kararıyor, bıçak elinden kayıyor. Bunlar yetmiyor-muş gibi bir de, giysisinin kolunu dirseğine kadar sıvamış öfkeli bayan, çevresinde dolaşıp bağıra çağıra söylenmiyor mu? Kafasının içinde çan gibi çınlıyor bu ses Varka'nın. Öğleden sonraki çamaşır, dikiş işleri de oldukça yorucu. Öyle anlar oluyor ki, her şeye boş vererek şöyle yere uzanıp doyasıya bir uyku çekmek istiyor canı.

Gün akşam oluyor. Dışarıda havanın yavaş yavaş kararmasını uykulu gözlerle seyrederken uyuşmuş şakaklarını ovuyor ve nedenini kendisinin de bilmediği bir gülümseme dolaşıyor dudaklarında. Akşamın loşluğu, kapanan gözlerini okşuyor, derin bir uyku müjdeliyor ona. Gece oturmaya konuklar geliyor.

Hanım, "Varka, semaveri koy," diye sesleniyor.

Semaver de o kadar küçük ki... Konuklar çaya doyunca ya dek beş kere yakmak gerekiyor onu. Çay içildikten sonra Varka tam bir saat kapı dibinde dikilip konuklara bakarak kendisine gelecek bir buyruk bekliyor.

"Varka, koş iki şişe bira getir!"

Varka ok gibi fırlayıp uykusuyla yarışıyormuş gibi olanca gücüyle koşuyor.

"Varka, bir koşu git votka getir bakayım! Varka, şişe açacağı nerede? Varka, balıkları temizle!"

Ve işte konuklar da gidiyorlar. Işıklar bir bir sönüyor, hanımla bey yatıyorlar. Son bir buyruk daha duyuluyor:

"Varka, çocuğu salla!"

Sobanın içinde cırcır böceği cırlıyor, yeşil yuvarlak ta-

vanda, pantolon ve kundak bezlerinin gölgeleri yine Varka'nın yarı açık gözleri önünde oynuyor, titreşiyor, düşüncelerini bulandırıyor.

“Uyusun da büyüsün, ninni,” diye mırıldanıyor Varka, “Tıpış tıpış yürüsün...”

Ama bebek susacağa benzemiyor, çatlayacak gibi ağlıyor. Varka yine çamurlu şoseyi, çuval taşıyan iki büklüm insanları, Pelage Yefim'i görüyor. Hepsini tanıyor, anlıyor, ama bu yarı uykulu hâlinde, elini ayağını zincire vuran, soluk almasını engelleyen görünmez gücü bir türlü anlayamıyor. Ondan kurtulmak için çevresine bakıyor, arıyor, ama boşuna, bulamıyor. Sonunda bu acılara dayanamayacağını açıkça görüp bütün gücünü toplayarak yukarıya, tavanda titreşen yeşil yuvarlağa bakıyor, çocuğun sesini dinliyor ve soluk almasını engelleyen düşmanı buluyor:

Bebeği...

Varka gülümsüyor. Böyle basit bir şeyi şimdiye dek anlayamamış olmasına şaşıyor. Yeşil yuvarlak, gölgeler ve cırcırböceği de gülümsüyor, şaşıyorlar.

Düş, Varka'yı iyice sarıyor. Taburesinden kalkıp içten gülümsüyor, gözlerini kırpmadan odanın içinde dolaşmaya başlıyor. Ellerini ayaklarını zincire vuran bebekten biraz sonra kurtulacağını düşünmek rahatlatıyor onu... Çocuğu öldürdükten sonra uyuyacak, uyuyacak, uyuyacak...

Gülümseyerek yeşil yuvarlağa işaret parmağını sallıyor, usul usul beşiğe yaklaşıyor, bebeğin üzerine eğiliyor, bunca sıkıntıdan sonra sonunda uyuyabileceğini düşünerek gülümsüyor. Öcederinde bir kuyuya dalıyor.

VOLODYA

GEÇEN YAZ MEVSİMİYDİ. On yedi yaşında, yüzü neredeyse çirkin sayılabilecek kadar biçimsiz olan, hastalıklı, bir o kadar da çekingen yapısıyla Volodya, bir pazar akşamı saat beş sıralarında Şumihinlerin yazlık evinin verandasında oturmaktaydı. Canı son derece sıkındı. Onu üzen üç konu vardı. İlki; gelecek hafta matematikten sınava girecekti. Bu yazılı sınavda başarı sağlayamazsa altıncı sınıfta iki yıl üst üste kalmış olacağı için okuldan atılacağını, matematikten yıllık ortalamasının ikilere üçlere düştüğünü biliyordu. İkincisi; oldukça zengin, kendilerini soylu kişiler sayan Şumihinler'in yanında kalmak gururunu incitiyordu. Bayan Şumihin ile yeğenlerinin kendisine de annesine de yoksul birer akraba, birer sığıntı gibi baktıklarını, annesini adam yerine koymadıklarını, onlarla dalga geçip durduklarını biliyordu. Bir keresinde, bahçeye gizlenerek tараçada Bayan Şumihin'in, kuzeni Anna Fedorovna'ya, annesinin hâlâ kendini genç kız

sandığını, çok makyaj yaptığını, oyunda kaybettiği parayı hiçbir zaman ödemediğini, başkasının pabucunu giymeye, sigarasını içmeye bayıldığını söylediğini kulaklarıyla duymuştu. Şumihinler'e bir kez daha gitmemeleri için yalvarırdı annesine, fakat bu bir işe yaramazdı. Orada ne aşağılayıcı bir rol oynadığını bir bir anlatır, bir sürü örnekler verir, ağır sözler söyler, ama şımarık, gençliğinde kocasının da kendisinin de varını yoğunu har vurup harman savuran, daima kendinden üstün kişilerin arasına girmeye özenen, basit düşünceli annesini caydıramaz ve haftada iki kere bu berbat eve gitmek zorunda kalırlardı.

Üçüncüsü; içinde belirmeye başlayan acayip, pek hoş olmayan, şimdiye dek hiç tatmadığı yepyeni bir duyguydu... Bayan Şumihin'in kuzeni ve konuğu Anna Fedorovna'ya tutulduğunu sanıyordu. Canlı, gür sesli, güleç, otuz yaşlarında, sağlıklı, sağlam yapılı, al yanaklı, yuvarlak omuzlu, kalın gerdanlı, ince dudaklarından gülümseme hiç eksik olmayan bir kadındı Anna. Genç ve güzel değildi, Volodya bunu pekâlâ biliyordu. Gelin görün ki, onu düşünmemek, yuvarlak omuzlarını kaldırarak, etli sırtını kıpırdatarak kriket oynamışını, uzun bir kahkahadan ya da merdivenleri aceleyle çıktıktan sonra kendini koltuğa atıp sık sık soluyarak gözlerini kısıp göğsü sıkılıyormuş gibi yapmasını içi giderek seyretilmemek elinden gelmiyordu. Evliydi. Kocasını ciddi bir mimardı. Haftada bir gün yazlığa gelir, bol bol uyur ve ertesi gün kente dönerdi. Volodya, bu mimardan böylesine nefret etmesine, onun kente gidişlerini dört gözle beklemesine şaşıyordu.

Verandada oturmuş ertesi günkü sınavı ve yazlıktakilerin her zaman alay ettikleri annesini düşünürken, birden Şumihinler'in, Anna Fedorovna'yı çağırdıkları şekliyle Nüt-

ya'yı görmek, kahkahasını, giysisinin hışırtısını duymak isteğine kapıldı... Oldukça güçlü bir istekti bu. Her akşam yatığında hayal ettiği, romanlardan tanıdığı duygulu, temiz aşka hiç benzemiyordu yaşadıkları. Kendine bile açmaktan çekindiği, korkulu, acayip, anlaşılmaz, iğrenç bir duyguydu bu...

"Böyle bir duyguya aşk diyemeyiz," diye mırıldandı Volodya. "Otuz yaşında, evli bir kadına âşık olamaz insan... Gelip geçici, küçük bir cinsel tutkudur, işte o kadar... Evet, cinsel tutkudan başka bir şey olamaz bu..."

Cinsel tutkuyu düşünürken bir türlü yenemediği çekingenliğini, bıyık diye böbürlendiği üst dudağındaki sarı tüyleri, tıknaz yüzünü, ufak gözlerini hatırladı. Hayalinde kendini Nütya ile yan yana düşündüyse de böyle bir çift imkânsız gibi geldi ona. Kendisini, güzel, cesur, zeki, son moda göre giyinen bir delikanlı olarak hayal etmeye çalıştı.

Verandanın karanlık köşesinde iki büklüm oturmuş, önüne bakarak düşüncelere iyice dalmıştı ki, dışarıda ayak sesleri duyuldu. Bahçenin, iki yanı ağaçlıklı yolundan yürümekte olan biri ağır adımlarla verandaya yaklaşıyordu. Biraz sonra ayak sesleri kesildi, verandanın girişinde beyaz bir gölge belirdi. Bir kadın sesi, "Kimse var mı içerde," diye sordu.

Volodya irkildi, bu sesi tanıdı, başını kaldırdı, kapıya baktı. Nütya içeri girerken, "Kim var orada," dedi, "Ah, siz misiniz Volodya? Ne yapıyorsunuz burada? Gene düşünüyorsunuzdur tabii! Düşün, düşün, sonu ne olacak bunun? Aklınızı kaçıracaksınız!"

Volodya doğrulmuş, şaşkın gözlerle Nütya'ya bakıyordu. Banyodan yeni geliyor olmalıydı, bornoz ve havlusu omzundaydı, beyaz ipek başörtüsünün altından dökülüp al-

nına yapışan siyah saçları nemli ve pırlıl pırlıldı. Güzel, taze bir banyo kokusuyla badem sabunu kokusu dolmuştu içeriye. Muhtemelen yolu hızlıca yürümüştü ve bu yüzden de neredeyse nefes nefese kalmıştı. Bluzunun üst düğmesi, boynunu ve göğsünü gösterecek şekilde açıldı. Volodya'yı yukarıdan aşağı süzdükten sonra, "Niçin bir şey söylemiyorsunuz," dedi. "Bayanların sorularına yanıt vermemek yakışmaz bir erkeğe. Fok balığından farksızsınız, Volodya! Hep oturuyor, filozof gibi düşünüyor, hiç konuşmuyorsunuz. Hayat ve ateş yok sizde! Hiç yakışmıyor size bu hâl... Sizin yaşınızda bir gencin yaşaması, atlayıp zıplaması, gevezelik etmesi, kadınların peşinden koşması, âşık olması gerek."

Volodya, beyaz, yumuşak elin tuttuğu havluya bakıyor, düşünüyordu... "Hâlâ susuyor," dedi Nütya, şaşkınca. "Çok acayip... Bakın, biraz erkek olmanız gerek, Volodya! Hiç olmazsa bir gülümseyin, canım! Tüü, iğrenç profesör!" Nütya gülümsedi. "Volodya, bir fok balığından farksız olmanızın nedenini biliyorum. Kadınların arkasından koşmuyorsunuz da ondan böylesiniz. Söyler misiniz bana, niçin siz hiç kadınların arkasından koşmaz, onlarla ilgilenmezsiniz. Sizin yaşınıza göre kız yok, haklısınız, ama kadınlar ne güne duruyor? Siz de onlara kur yapın! Örneğin, niçin bana asılmıyorsunuz?"

Volodya dinliyor, bir yandan da dalgın dalgın şakağını kaşıyordu. Nütya elini oradan çekerek devam etti. "Son derece gururlu insanlar, susmayı ve yalnızlığı sever, biliyor musunuz? Siz de gururlusunuz, Volodya. Niçin başınızı kaldırmıyorsunuz? İzin verin de yüzünüzü göreyim bari! Evet, bir fok balığından farksızsınız!"

Volodya, sonu neye varırsa varsın, konuşmaya karar ver-

mişti artık. Gülümsemeye çalışarak alt dudağını gerdi, gözlerini kırıştırdı ve elini yeniden şakağına götürdü; “Sizi... Sizi seviyorum,” dedi.

Nütya, şaşkınlık içinde kaşlarını kaldırıp gülümsedi. Opera aktrislerinin korkunç bir şey duyduklarında söyledikleri sesle, “Neler duyuyorum,” diye haykırdı. “Nasıl? Ne söylediniz siz öyle? Bir daha söyleyin, lütfen!..”

Volodya, titrek sesiyle yeniden, “Sizi seviyorum,” dedi.

Ve elinde olmadan, hiçbir şey düşünmeden Nütya'ya doğru yarım adım attı, bileğinden tuttu onu. Gözleri buğulanmış, gözyaşları yanaklarından aşağı yuvarlanıyordu. Nütya'nın omzundaki büyük, kalın havludan başka bir şey görmüyordu gözü. Ta derinlerden, “Bravo, bravo,” diye bir ses geliyordu kulağına. “Niçin bir şeyler söylemiyorsunuz? Hadi konuşun, ben istiyorum! Hadi!..”

Volodya, tuttuğu bileğin çekilmediğini görünce cesaretlenmiş, başını kaldırıp Nütya'nın gülen gözlerine bakmıştı. Sonra beceriksiz, rahatsız bir tavırla beline Nütya'nın annesiyle birlikte sarıldı, parmaklarını arkasında kenetledi. Volodya'nın kolları arasında kalan Nütya, ellerini ensesine atıp koltuk altı çukurlarını göstere göstere başörtüsünün altından saçlarını düzeltmeye çalışıyor, bir yandan da sakın bir sesle, “Atik, sevimli, hoş olman gerek, Volodya,” diyordu, “Öyle olabilmen için de bir kadına ihtiyacın var. Konuşmalı, gülmelisin... Evet, Volodya, somurtkanlığı bırakmalısın, daha gençsin, korkma, filozofluk yapacak çok zamanın olacak. Hadi bakayım, şimdi bırak beni, gidiyorum! Sana söylüyorum, duymuyor musun?”

Nütya kolaylıkla belini kurtarıp bir şarkı mırıldanarak çekip gitti. Volodya yalnız kalmıştı içeride. Saçlarını düzeltti, gülümsedi ve kameriyenin içinde üç kere bir köşeden ö-

teki köşeye yürüdü. Sonra banka oturup bir daha gülümsemi. Yaptığından son derece utanıyordu. Utanma duygusunun insanda bu denli güçlü olabileceğine akıl erdiremiyordu. Utancından gülümsüyor, birbirini tutmaz sözler mırıldanıyor, ellerini kollarını sallıyordu.

Biraz önce kendisine çocuk gibi davranılmasından, çekingenliğinden utanıyor, kocasına bağlı, evli, kendinden kat be kat üstün bir kadının beline sarıldığını hatırladıkça utançından yerin dibine giresi geliyordu.

Yerinden sıçrayarak kalktı, kameriyeden çıktı, sağa sola baktıktan sonra bahçenin derinliklerine doğru yürüdü.

Başını ellerinin arasına almış, “Ah,” diyordu, “Bir an önce gidebilsem buradan! Ne olur, Tanrım, bir an önce!”

Volodya'nın, Nütya'nın annesiyle birlikte binip kente gidecekleri tren sekizi kırk geçe kalkıyordu. Demek ki, gitmelerine daha üç saat vardı. Ama o hemen şimdi, annesini beklemeden gitmek istiyordu.

Sekize doğru eve geldi. Her hareketinde, *ne olursa olsun!* der gibi bir kararlılık okunuyordu. Cesaretle içeri girecek, herkesin gözünün içine sıkılmadan bakacak, hiçbir şeye aldırmadan yüksek perdeden ses tonuyla konuşacaktı.

Taraçayı, büyük salonu kararlı adımlarla geçti, soluk almak için konuk salonunun ortasında durdu. Yan salonda çay içenlerin seslerini duyuyordu. Bayan Şumihin, annesi ve Nütya bir şeyler konuşuyor, neşeyle gülüşüyorlardı.

Volodya dinlemeye başladı. “İnanın ki yalan söylemiyorum,” diyordu Nütya. “Başkasından duysam ben de inanmazdım. Düşünün bir kere, beni sevdiğini söylerken kollarını belime doladı. O anda tanınmayacak şekilde değişmişti. Hem biliyor musunuz, ilginç bir yanı da yok değildi hani ya. Çerkezlerinkini andıran bir ifade vardı yüzünde.”

Annesi uzun bir kahkaha attıktan sonra, “Doğru mu bu,” diye sordu. “Babasına çekmiş demek!” Volodya sert bir hareketle geri dönüp koşarak bahçeye çıktı.

Ellerini ovuşturarak şaşkın şaşkın göğe bakıyor, “Böyle şeyleri nasıl da yüksek sesle konuşabiliyorlar,” diyordu. “Yüksek sesle ve soğukkanlılıkla...” Annesi gülüyordu üstelik!

Alıp başını uzaklara, çok uzaklara gitmek istiyordu, ama olmazdı, eve dönmek zorundaydı. Bahçede bir süre dolaşıp biraz kendine geldikten sonra içeri girdi.

Bayan Şumihin sert bir sesle çıkıştı ona.

“Çay saatinde neden gelmiyorsunuz?” Volodya yere bakarak karşılık verdi. “Bağışlayın beni... Gitme... Gitme zamanı geldi anne; saat sekiz.”

Anası isteksiz bir tavırla, “Sen git, canım,” dedi. “Ben bu gece Lili’de kalacağım. Güle güle, yavrum... Yolun açık olsun. Gel öpeyim seni.”

Volodya’yı yanağından öptükten sonra Nütya’ya dönerek Fransızca ekledi “Biraz da Lermontov’u andırıyor... Değil mi?”

Volodya bin bir sıkıntıyla oradakilerle vedalaşarak kimsenin yüzüne bakmadan çay salonundan çıktı. On dakika sonra istasyon yolundaydı ve lanet olasınca yazlıktan kurtulduğuna seviniyordu. Artık sıkılmıyor, utanmıyor, rahat bir soluk alıyordu.

İstasyona yarım verst kala yolun kenarındaki bir taşa oturup yarısına kadar ufka gömülmüş güneşi seyretmeye koyuldu. İstasyonda birkaç ışık yanmıştı. İleride buğulu, küçük, yeşil bir ışık görünüyordu, ama tren görünürlerde yoktu daha. Hareketsiz oturup çevreye akşamın ağır ağır çöküşünü izlemek Volodya’nın sıkıntılarını hafifletmişti. Kame-

riyenin yarı karanlığı, ayak sesleri, banyo kokusu, kahkaha ve bel... Bunların hepsi şimdi kafasından şaşırtıcı bir canlılıkla bir daha geçiyordu. Güneşin batışını seyrederken bütün bunlar o kadar korkunç gelmiyordu ona.

“Önemsiz şeyler bunlar,” diye düşünüyordu. “Elimi itmedi, kollarımı beline doladığımda güldü. Hareketim hoşuna gitmeseydi güler miydi? Kızardı, köpürürdü...”

Ve Volodya orada, kameriyede yeterince cesur olamadığına içerliyordu şimdi. Böyle aptalca uzaklaşması da anlamsızdı doğrusu. Öyle bir fırsat bir daha eline geçse artık kuşu kaçırmaz, daha pişkin davranır, durumu daha iyi değerlendirirdi...

Fırsatı yakalamak o kadar güç değildi ki. Şumihinler’de her akşam yemeğinden sonra bahçeye çıkılıp biraz dolaşılır. Karanlıkta Nütya’nın yanına yaklaşırsa... Bundan daha iyi fırsat mı olurdu!

Volodya, içinden, “Döneceğim oraya,” diyordu. “Yarın, sabah treniyle giderim... Treni kaçırdığımı söylersem inanırlar.”

Ve döndü... Bayan Şumihin, annesi, Nütya ve yeğenlerden biri taraçada oturmuşlar, briç oynuyorlardı. Treni kaçırdığını söyleyince hepsi birden kaygılanıp sabahleyin erken kalkıp gitmesini, sınava geç kalmamasını tembihlediler. Onlar oynarlarken Volodya bir kenara oturmuş, tutkulu gözlerle Nütya’yı süzüyor, bekliyordu... Kafasında planı hazırdı: Karanlıkta ona yaklaşacak, elinden tutacak, sonra kucaklayacaktı onu. Konuşmaya, bir şeyler söylemeye hiç gerek yoktu. İkisi de konuşmadan birbirini anlayacaklardı.

İşe bakın ki, yemekten sonra kadınlar bahçeye çıkmadılar. Oturup oyunlarına devam ettiler. Saat bire kadar oynayıp sonra odalarına dağıldılar.

Yatmaya hazırlanırken hayıflanıyordu Volodya: “Tüh be! Ne şans! Ama olsun varsın, yarını var bu işin... Gene verandada... Yarın kesinlikle bir şeyler olacak...”

Uyumaya çalıştığı yoktu. Dizlerini avuçlarının içine alarak karyolasında oturmuş düşünüyordu. Sınavı aklına getirmek bile istemiyordu. Okuldan atılacağını düşünüyor, ama hiç tasalanmıyordu. Her şey hoş, hatta çok hoştu şimdi. Okuldan atılmak bile... Yarın bir kuş kadar özgür olacak, sivil giysi giyecek, açıktan açığa sigara içecek, istediği zaman buraya gelip Nütya ile oynaşacaktı. Geri kalan meslek ve geleceğini kazanmak problemleri ise kolaydı; ya serbest bir iş tutacak ya da posta idaresine telgraf memuru olarak girecekti. Bunlardan biri olmazsa eczaneye de girebilirdi. İyi çalıştıktan sonra kalfalığa kadar yükselebilirdi orada insan... Az mı meslek vardı dünyada ki üzülsündü okuldan atıldığına... Aradan iki saat geçmişti, Volodya hâlâ oturuyordu.

Odasının kapısı hafif gıcırdayarak dikkatle açıldığında saat üçtü, ortalık aydınlanmaya başlamıştı. Gelen anasıydı. Esneyerek, “Uyu muyor musun,” diye sordu. “Uyu, uyu, hemen gideceğim ben... İlaç almaya geldim...”

“Ne yapacaksınız ilacı?”

“Zavallı Lili'nin sancısı tuttu yine. Sen uyu, yavrum, yarın sınava gireceksin...”

Anası gözden bir şişe aldı, pencereye gidip üstünü okudu ve çıkıp gitti. Aradan bir dakika geçti geçmedi ki, Volodya bir kadın sesi işitti.

“Bu o damla değil, Mariya Leontyevna! İnci çiçeği bu, oysa Lili morfin istiyor. Oğlunuz uyuyor mu? Rica edin, bir de o baksın...”

Bu, Nütya'nın sesiydi. Volodya'nın sırtından soğuk terler boşaldı. Yerinden fırlayıp pantolonunu giydi, omuzlarına

pijamasının üstünü aldı ve kapıya gidip dışarıyı dinlemeye başladı.

“Anladınız mı? Morfin! Kutunun üstünde yazılar belki Latince'dir. Volodya'yı uyandırın, o bulur,” diye fısıldıyordu Nütya.

Annesi kapıyı açtı. Volodya, Nütya'ya baktı. Her zaman banyoya gittiği bluzuyla'dı. Saçları omuzlarına karmakarı-şık dökülmüş, gözleri uykulu, rengi loş ışıkta daha bir es-merdi...

“Volodya da uyanık mış,” dedi. “Volodya'cığım, çekme-ceden morfini bulur musun bize, şekerim! Bu da Lili'nin kaderi işte... Her zaman bir derdi olur zavallının.

Annesi bir şeyler mırıldanarak esnedi ve gitti. Nütya, “Bir baksanıza,” dedi: “Ne dikiliyorsunuz,” diye de üsteledi.

Volodya gidip komodinin önünde diz çöktü, ilaç şişe-le-rini ve kutularını karıştırmaya başladı. Elleri titriyor, içinde soğuk dalgalar koşuşuyormuş gibi göğsünde ve midesinde acayip bir şeyler hissediyordu. Titreyen elleriyle boşuna ka-rıştırdığı eter, fenol ve çeşitli ot ilacı şişelerinden sızan koku-lardan boğulacak gibi oluyor, başı dönüyordu.

“Annem gitti...” diye geçiriyordu içinden. “Bu iyi işte... İşler yolunda demektir...”

Nütya sözcükleri yayararak, “Çabuk bulabilecek misiniz,” diye seslendi. Volodya, şişelerden birinin üstünde *Morph...* yazısını görünce, “Buldum,” dedi. “Morfin bu olacak... Bu-yurun!”

Nütya kapıda, bir ayağı koridorda, bir ayağı içeride ka-lacak şekilde durmuş, bekliyordu. Saçlarını düzeltmeye ça-lışıyordu ama, sık ve uzun oldukları için öyle kolay kolay düzelmiyorlardı. Bir yandan da Volodya'ya bakıyordu. Nüt-ya, henüz güneşin aydınlatmadığı kurşunü gökten odaya

dolan soluk ışıktaki geniş bluzu içinde, uykulu hâliyle, dağınık saçlarıyla Volodya'ya her zamankinden daha bir çekici, olağanüstü gelmişti... Şişeyi ona verirken bu iç gıcıklayıcı bele sarılışını başı dönerek anımsadı. Şaşırmıştı, titriyordu.

“Çok güzelsiniz,” dedi birden.

“Anlayamadım, efendim,” diye sordu Nüthe ve içeri girip gülümseyerek ekledi, “Bir şey mi söylediniz?”

Volodya, susarak yüzüne bakıyordu. Birden bire verandada yaptığı gibi elini tuttu... Nütya gülümseyerek ona bakıyor, sonunu bekliyordu. Volodya titrek bir sesle, “Sizi seviyorum,” dedi.

Nütya ciddileşerek bir an düşündü ve “Susun,” diye fısıldadı, “Birisi geliyor herhâlde.” Kapıya gidip koridora baktıktan sonra ekledi, “Ah siz liseliler! Kimsecikler yok.”

Ve tekrar odaya döndü. O anda Volodya'ya oda, Nütya, alacakaranlık ve kendisi birleşerek, insanın uğruna rahat yaşantısını kenara itip sonsuz acılara seve seve atılabileceği olağanüstü, şimdiye dek hiç tadılmamış güçlü bir mutluluğa dönüştüler gibi gelmişti. Ama yarım dakika sonra bu duygu kayboldu. Ablak, çirkin, tiksintiden buruşmuş bir yüz görmüştü karşısında. Ve olanlardan kendi de iğrendi birden. Nütya yüzünü buruşturmuş, ona bakıyordu. “Durun, gideceğim. Uf, ne de çirkin, zavallı bir şeymişsiniz... İğrenç domuz!”

Uzun saçları, bol bluzu, adım atışı, sesi ne kadar da iğrenç geliyordu Volodya'ya şimdi!

Odada yalnız kalınca, “İğrenç domuz,” diye mırıldandı kendi kendine. “İğrenç olduğum doğru... Ama her şey iğrenç aslında.”

Dışarısı iyice aydınlanmıştı. Güneş doğmuş, kuşlar cıvılcıvıltı ötmeye başlamışlardı. Bahçıvanın bahçede yürüyüşü,

el arabasının gıcirtısı duyuluyordu... Biraz sonra sığırların böğürmeleri, bakıcılarının bağrıışması başladı. Güneş ve sesler Volodya'ya bu dünyanın uzak, bilinmeyen bir ülkesinde temiz, mutlu, duygulu bir yaşantının varlığını hatırlatıyorlardı. Ama nerede? Ne annesi ne de çevresindeki diğer insanlar bu anlama geliyorlardı.

Uşak, sabah trenine yetişmesi için onu uyandırmaya geldiğinde uyuyormuş gibi yaptı...

"Cehennem dibine kadar yolun var," dedi içinden.

On birde yataktan kalktı. Aynada saçlarını tararken geceyi uykusuz geçirdiği için renksiz, biçimsiz yüzüne bakarak, "Kadın haklı," diye mırıldandı, "İğrenç bir domuzdan farkım yok."

Annesi onun sabah treniyle gitmediğini görünce çok şaştı. Volodya, "Uyanamadım anne," dedi. "Ama merak etmeyin, rapor alacağım."

Bayan Şumihin ve Nütya, saat birde uyandılar. Volodya, Bayan Şumihin'in uyanıp gürültüyle penceresini açışını, kaba saba seslenişine Nütya'nın şakrak bir kahkahayla karşılık verişini duydu. Çay salonunun kapısının açılışını, kız yeğenlerle sığıntı dizisinin (annesi sonunculardandı) kahvaltı masasını kuşatışını, yanında kentten yeni gelmiş mimarın siyah kaşları ve sakalları ile Nütya'nın yıkanmış, güleç yüzünün salonu aydınlatışını izledi.

Nütya'nın üstünde ona hiç de yakışmayan, biçimsiz bir Ukrayna giysisi vardı. Mimar kaba şakalar yapıyordu. Kahvaltıda verilen köftelere nedense çok soğan koymuşlardı... Bütün bunlar Volodya'ya böyle geliyordu aslında. Nütya'nın bilerek öyle yüksekte kahkahalar attığını sanıyordu. Geceyi tümüyle unuttuğunu, olanları umursamadığını, iğrenç domuzun masada varlığını bile fark etmediğini belli etmek

için, ona, kendisine önem vermediğini gösterircesine baktığına inanıyordu.

Akşamüzeri dörtte annesiyle istasyona gittiler. İnsanın yüzünü kızartan anılar, uykusuz geçen bütün bir gece, okuldan atılma olasılığı, iç sızısı sonsuz bir umutsuzluğa, karanlık bir öfkeye salıyordu onu. Annesinin zayıf profiline, küçük burnuna, Nütya'nın armağanı bluzuna bakıyor, bir yandan da kızgın bir sesle, "Zorunuz ne," diyordu annesine. "Sizin yaşınızdaki bir kadına böyle şeyler yakışmıyor! Güzelleşmek için yapmadığınız kalmıyor, kumar borcunuzu ödemiyor, başkalarının sigarasından otluyorsunuz... Bu çok ayıp şey! Sizi sevmiyorum... Nefret ediyorum sizden!"

Oğlunun onur kırıcı sözlerine karşı annesi, ürkek ürkek çevresine bakınıyor, ellerini ovuşturuyor, dehşet içinde; "Ne oluyorsun, yavrum," diye mırıldanıyordu. "Tanrım, biletçi duyacak! Sus, rezil olacağız! Söylediklerini duyuyor!"

Volodya, öfkeyle soluyarak devam ediyordu, "Sevmiyorum sizi işte... Nefret ediyorum sizden! Ahlâksız, ruhsuz... Bu bluzu bir daha giymeyeceksiniz! Duydunuz mu? Parça parça edeceğim onu..."

Annesi, ağlıyordu.

"Kendine gel, yavrum! Arabacı duyuyor"

"Babamın onca malı mülkü nerde? Sizin paralarınız nerede? Hepsini olur olmaz yerlerde yiyip bitirdiniz, değil mi? Yoksulluğumdan utanmıyorum, ama sizin gibi bir annem olduğu için yüzüm kızarıyor... Arkadaşlarım sizi sordukları zaman yerin dibine girecek gibi oluyorum"

Kente varmalarına daha iki istasyon kalmıştı. Volodya, yol boyunca kompartımana uğramadı hiç. Koridorda dikilmiş, sinirden titriyordu. Nefret ettiği annesi orada oturduğu için girmiyordu kompartımana. Kendinden, biletçiden, tre-

nin dumanından ve titremesinin nedeni sandığı soğuktan nefret ediyordu... Kara kara düşündükçe, o uzak, bilinmeyen ülkedeki sevgi, içtenlik, neşe ve özgürlük dolu, tertemiz, soylu, sıcak, çekici yaşantıyı içinde daha açık seçik duyuyordu... Öyle dalmış, o yaşantının özlemi içini öyle yakıp kavuruyordu ki, yolculardan biri yüzüne uzun uzun bakıp, "Dişiniz mi ağrıyor," diye sormuştu. Volodya'yla annesi, kentte, Mariya Petrovna isminde soylu bir kadının satın alıp oda oda kiraya verdiği oldukça geniş bir dairenin iki odasında oturuyorlardı. Bu odalardan geniş pencereli, duvarlarında altın çerçeveli iki resim bulunanında annesinin karyolası vardı. Yandaki küçük, karanlık oda ise Volodya'nındı. Yattığı divandan başka bir eşyası yoktu orada. Oda, annesinin sakladığı hasır giysi ve karton şapka kutularıyla ve diğer ıvır zıvırla doluydu. Volodya derslerini ya annesinin odasında, ya da salonda (kiracıların yemek yedikleri, akşamları toplandıkları büyük odaya bu isim konmuştu) hazırlardı.

Volodya eve gelir gelmez odasına çekilmiş, belki titremesini bastırır diye yatağa girip yorganı başına çekmişti. Şapka, giysi kutuları ve ıvır zıvır aklına gelince annesinden, onu sık sık ziyaret eden konuklarından, şimdi salondan gelen seslerden kaçıp sığınabileceği bir odası, yuvası olmadığını anladı... Nedense birden rahmetli babasıyla bir ara kaldığı Menton geldi gözlerinin önüne. Biarri'si ve kumda oynadığı iki İngiliz kızını anımsadı... Göğün ve okyanusun o andaki rengini, dalgaların yüksekliğini, ruhsal durumunu hayalinde canlandırmaya çalıştı, ama başaramadı. Yalnız İngiliz kızları seçikti, geri kalan her şey bulanık, karmakarışıktı...

"Olmuyor, burası soğuk," diye geçirdi içinden ve kalkıp pardösüsünü giydi, salona gitti.

Orada çay içiliyordu. Semaverin başında üç kişi vardı: Annesi, gözlüklü müzik öğretmeni kocakarı ve parfümeri fabrikasında çalışan şişko, orta yaşlı Fransız Augustin Mi-hayloviç.

“Bugün öğle yemeği yemedim,” diyordu annesi. “Hiz-metçiye ekmek almaya göndersem iyi olacak.”

Fransız, “Dunyaş,” diye seslendi.

Gelen giden olmadı. Yandan, hizmetçiye ev sahibesinin bir yere yolladığını söylediler. Fransız, gevrek gevrek gül-lümseyerek, “Zararı yok,” dedi. “Ben hemen gider size ek-mek alırım. Üzülmeyin!”

Kalkıp sert, pis kokulu sigarasını görünür bir yere koy-du, şapkasını başına geçirdi ve çıktı. Annesi onun arkasın-dan müzik öğretmenine, Şumihinler’de geçirdiği günleri ve orada ne güzel ağırlandığını ballandıra ballandıra anlatma-ya başlamıştı.

“Lili Şumihin akrabam olur... Rahmetli kocası General Şumihin, kocamın kuzeniydi. Lili’nin babası Baron Kolb...

Volodya haykırarak sözünü kesti, “Anne, yalan bunların hepsi! Niçin yalan söylüyorsunuz,” diye haykırdı.

Annesinin anlattıklarının doğru olduğunu, içlerinde bir sözcüğün bile yalan olmadığını pekâlâ biliyordu. General Şumihin ve Baron Kolb hakkındaki sözleri de doğrudu. Ama nedense hepsi yalanmış gibi geliyordu ona. Annesinin ses tonunda, yüz ifadesinde, bakışlarında, her şeyindeydi yalan.

“Yalan söylüyorsunuz,” diye bir kez daha bağırды ve var gücüyle bir yumruk indirdi masaya. Öyle ki, semaver sar-sılmış, annesinin bardağı devrilmiş, çayı üzerine dökül-müştü.

"Baron ve generalleri niçin anlatıyorsunuz şimdi? Neden yalan söylüyorsunuz," diye devam etti konuşmasına.

Müzik öğretmeni şaşırılmıştı. Gıcık tutmuş gibi mendilini çıkarıp öksürdü. Annesi ise ağlıyordu.

"Ne yapsam acaba," dedi içinden Volodya.

Sokağa çıkamazdı, arkadaşlarına gitmekten de utanıyordu. Gene İngiliz kızlarını hatırladı... Salonun bir başından öte başına yürüdü, Augustin Mihayloviç'in odasına daldı. Keskin bir eter ve tuvalet sabunu kokusu vardı içeride. Masanın üstü, pencerelerin içi, hatta sandalyeler irili ufaklı, renk renk şişelerle doluydu. Volodya, masanın üstündeki gazeteyi aldı, çevirip ismini okudu: Figaro... Ne de hoş kokuyordu. Sonra yine masadan tabancayı aldı...

Salon'da müzik öğretmeni anayı yatıştırmaya çalışıyordu: "Üzmeyin kendinizi artık! Olur böyle şeyler, daha gençtir! Onun yaşındaki gençler çoğunlukla böyle olurlar. Kendinizi buna alıştırmalısınız."

"Yanılıyorsunuz, Yevgeniya Andreyevna, benimki kimseye benzemez! Başında bir büyüğü yok ki onu terbiye etsin. Ben çok zayıf kalıyorum. Şanssızlık bende!"

Volodya, tabancanın namlusunu ağzına soktu, tetiğe benzer bir çıkıntı geldi eline, çekti... Sonra başka bir çıkıntı daha buldu, onu da çekti. Namluyu ağzından çıkarıp pardösüsünün eteğiyle kuruladı, gidip kapının kilidine bir daha baktı. Ömründe ilk kez eline silâh alıyordu...

"Önce burayı kaldırmak gerek herhalde," diye geçirdi içinden, "Evet, herhalde."

Bu arada Augustin Mihayloviç dönmüş, *salonda*, yüksek sesle bir şeyler anlatıyor, kahkahayla gülüyordu.

Volodya namluyu yeniden ağzına soktu, parmağıyla eline gelen çıkıntıyı itti. Bir patlama oldu... Ensesine bir şey

KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM

hızla çarptı gibi geldi ona ve yüzüstü masaya, şişelerin üzerine düştü. Sonra babasını gördü. Menton'daydılar. Bir kadın ölmüş, babası onun yasını tutuyordu. Başında geniş, siyah şeritli bir fôtr şapka vardı. Birden Volodya'yı iki eliyle kaptı, birlikte çok karanlık, uçsuz bucaksız bir uçurumun içine uçtular.

Sonra her şey karıştı, kayboldu...

BAŞKALARININ DERDİ

HUKUK FAKÜLTESİNİ YENİ bitiren Kovalev'le genç karısı arabaya binip yola koyulduklarında daha sabahın altısı bile olmamıştı. Köye gidiyorlardı. Ömürlerinde hiç erken kalkmamışlardı ve şimdi durgun bir yaz sabahının güzelliği, ancak masallarda karşılaşılabilecek olağanüstü hoş bir şeymiş gibi geliyordu onlara. Yeşillerle bezenmiş, elmas çiğ tanecikleriyle kaplı toprağın göze hoş gelen, mutlu bir görünümü vardı. Güneş ışınları, parlak gölgeler yaparak ormanın koyuluğunda uzanıyor, pırıl pırıl nehirde titreşiyorlardı. Olağanüstü mavi ve berrak havada öyle bir tazelik vardı ki, sanki doğa, banyodan çıkmış da daha bir genç ve sağlıklı olmuştu.

Sonraları kendilerinin de söyledikleri gibi, bu sabah Kovalevler belki de hayatlarının en mutlu sabahı olmuştu. Hiç susmadan konuşuyor, şarkı söylüyor, nedensiz yere kahkahalar atıyorlardı. Sonunda çocukluğu öylesine ileri götür-

düler ki, arabacıdan bile utandılar. Mutluluk yalnız o anda değil, gelecek yaşantılarında da gülümsüyordu onlara. Evlenmeye karar verdikleri günden beri hayal ettikleri çiftliği, küçücük şirin çiftliklerini görmeye gidiyorlardı. Gelecek, ikisine de parlak umutlar vermekteydi. Erkeğe, toprakla uğraşmanın hazzı, bilimsel tarım çalışmaları, el emeğinin karşılığını görmek, kitaplarda okuduğu, dinlediği onca mutluluk göz kırptıyordu. İşin romantik yanı ise kadının başını döndürüyordu. Yarı karanlık park yollarında kol kola dolaşmalar, oltayla balık avlamak, hoş kokulu geceler..

Gülüp oynarken on sekiz verst yolun nasıl bittiğini fark etmediler bile. Görmeye gittikleri yedinci dereceden Mihaylov'un çiftliği, derenin dik yamacında, genişçe bir kayın ormanının içine gizlenmişti... Koyu yeşilliğin arasından kırmızı bir çatı gözüküyordu. Dere kıyısına, bir baştan bir başa fidanlar dikilmişti.

Araba, geçit yerinden karşı yakaya geçerken Kovalev, "Görünüm fena değil," dedi. Ev yamaçtaydı. Yamacın dibinde de bir dere vardı. "Bundan iyisi can sağlığı! Ama Veroçkacığım, merdivende iş yok... Kaba duruşuyla bütün görünümü bozuyor... Burayı alırsak ilk işimiz yeni bir demir merdiven yaptırmak olsun..."

Görünüm Veroçka'nın da hoşuna gitmişti. Kahkaha atarak, bütün bedenini, şakayla sağa sola oynatarak merdivenden yukarı tırmanmaya başladı; kocası da peşinden... Solu-yarak koruluğa daldılar. Evin yanında karşılarına ilk çıkan, iriyarı, uykulu yüzlü, saç başı karmakarışık bir köylü oldu. Kapının eşiğinde oturmuş, bir çift çocuk çizmesinin çamurlarını temizliyordu.

Kovalev, "Bay Mihaylov evde mi," diye sordu. "Koş, çiftliği görmeye geldiğimizi haber ver kendisine."

Köylü gelenlere şaşkın şaşkın baktı ve ağır adımlarla yürüdü. Eve gideceğine biraz ilerideki mutfağa girdi. Mutfağın pencerelerinden, uykulu, şaşkın yüzler uzandı.

“Alıcılar gelmiş,” diye bir ses işitildi. “Tanrım, sen yardım et bize. Mihaylovo'yu satıyorlar! Şunlara bakın ne kadar da gençler!”

Yapıların arkasında bir köpek havladı, kedinin kuyruğuna basıldığında çıkardığı sesi andıran bir çığlık duyuldu. Avludaki huzursuzluk, kısa zamanda, iki yanı ağaçlık yollarda sakın sakın dolaşan tavuklara, kazlara, hindilere de geçti. Uşağa benzeyen kısa boylu bir adam, mutfaktan çıkıp Kovalev'in olduğu tarafa şöyle bir baktıktan sonra, yolda ceketini giymeye çalışarak eve koştu... Kovalevler'e pek gülünç gelmişti bu telâş. Gülmemek için zor tutuyorlardı kendilerini. Kovalev, karısıyla bakışarak, “Ne tuhaf yüzleri var,” dedi, “Uzaydan gelmişiz gibi bakıyorlar bize.”

Δ

Bir süre sonra evden ufak tefek, sakalsız, ihtiyar yüzlü, saçları karışık bir adam çıktı. Altın işlemeli yırtık terliklerini sürüyerek Kovalevler'e yaklaştı, soğuk soğuk gülümsedi, dalgın bakışlarını davetsiz konuklara dikti.

Kovalev, şapkasını çıkararak, “Bay Mihaylov olacaksınız sanırım,” dedi. “Saygılarımı sunarım... Tarım Bankası'nın, çiftliğinizin satışa çıkarıldığını bildiren duyurusunu okuduk, bir görelim dedik. Belki alırız... Karımla beni gezdirir misiniz, zahmet olmazsa...”

Mihaylov, bir kere daha soğuk soğuk gülümsedi, kızardı, gözlerini kırıştırdı. Şaşkınlıktan başını kaşıyıp zaten karışık olan saçlarını daha da karıştırdı. Sakalsız yüzünde öyle

bir sıkılganlık ifadesi vardı ki, Kovalev ile Veročka bakışıp kendilerini tutamayarak gülümsediler. Mihaylov, “Tamam,” dedi, “Emrinizdeyim... Uzaktan mı geliyorsunuz?”

“Konkuvo’dan... Orada yazlıktayız.”

“Yazlıktan mı?.. Hayret!.. Affedersiniz, yataktan yeni kalkmıştık, henüz her yer karmakarışık, bağışlayın.

Mihaylov, yapmacık bir şekilde gülümseyerek ellerini ovuşturdu, konuklarını evin öte yanına götürdü. Kovalev gözlüklerini takıp tarihî yapıtları inceleyen bilgili bir turist tavrıyla çevresine göz gezdirmeye başladı. Önce eski ağır üslupta, armalı, aslanlı, sıvaları yer yer dökülmüş büyük kâgir evi inceledi. Uzun zamandan beri çatısı boyanmamış, camları temizlenmemiş, merdivenlerinin basamakları arasında otlar büyümüştü. Her yanı eski, çok eskiydi. Ama ev yine de hoşuna gitmişti.

Her zaman çocuk kalan bir teyze gibi duygulu, alçakgönüllü, cana yakın bir görünümü vardı. Giriş kapısının önünde, içinde iki ördekle bir oyuncak kayığın yüzdüğü bir havuz vardı. Aynı boy ve kalınlıkta kayın ağaçları kuşatıyordu çevresini.

Kovalev, güneşten gözlerini kısarak, “Aa,” dedi, “Havuz da var. Bu güzel işte. Alabalık var mı içinde?”

“Var, efendim... Bir zamanlar havuz sazı bile vardı. İçini temizlemeyi bırakınca hepsi öldü.”

Kovalev, bir öğretmen tavrıyla, “Yazık,” dedi. “Havuzu elden geldiğince sık temizlemek gerek. Üstelik dibinden çıkarılan pislik ve yosun, ekinler için pek yararlı bir gübredir. Vera, burayı satın alırsak havuzun içine ayaklar üzerine oturan bir kameriyeyle onu kıyıya bağlayan küçük bir köprü yaptırırız. Böyle bir köprüyü Prens Afrontov’un köşkünde görmüştüm.”

Veroçka, tatlı tatlı soludu, "Sabahları içinde çay içmek ne hoş olur..."

"Haklısın... Şu tepesi sivri kule ne?"

"Onlar misafir odaları," diye yanıtladı Mihaylov

"Ha çöktü ha çökecek... Orayı da yıktırmamız gerekcek."

Ansızın bir kadın hıçkırığı işitildi. Kovalev sesin geldiği yana baktı, tam o sırada pencerelerden birinin kanadı kapandı, kirli camların arkasında ağlamaktan şişmiş bir çift iri göz görünüp kayboldu. Ağladığı için sıkılmış olacak, hemen perdenin arkasına gizlenmişti. Mihaylov, zaten buruşuk yüzünü soğuk gülümsemesiyle daha da buruşturarak, "Bahçeyle öteki yapıları da görmek ister misiniz," diye sordu. "Gidelim... Gerçekte önemli olan onlardır."

Ahır ve ambarları görmek için yürüdüler. Hukukçu, her ambarı bir bir gezip inceledi, yokladı. Bu işlere yabancı olmadığı belliydi. Çiftliğin kaç dönüm olduğunu, ahırlardaki hayvan sayısını sordu, ormanların kesilmesine engel olmadığı için Çar'ı yerdi, bunca gübreyi kullanmadığı için Mihaylov'a çıkıştı... Konuşurken arada bir de Veroçka'ya bakıyordu. Kadın, tutku dolu bakışlarını kocasının yüzünden ayırmıyor, içinden, "Ne zekisin, sevgilim," diye geçiriyordu.

Ahırları dolaşırlarken biraz önceki hıçkırığı yine duyular.

Veroçka, "Bir dakika," dedi, "Orada kim ağlıyor?"

Mihaylov, boş ver der gibi elini salladı, öte yana döndü.

Hıçkırklar çoğalınca Veroçka, "Çok tuhaf," diye mırıldandı. "Birini dövüyorlar, hatta dövmekten öte kesiyorlar sanki."

Mihaylov, "Karım..." dedi. "Tanrı yardımcısı olsun."

"Niçin ağlıyor?"

“Zayıf yaratılışlı bir kadındır. Doğup büyüdüğü yuvasının satılmak üzere olduğunu görmek dokunuyor ona.”

Veroçka, “Madem istemiyor niçin satıyorsunuz siz de?”

“Ben satmıyorum ki, hanımım, banka...”

“Sattırmayın, niçin engel olmuyorsunuz satmalarına?”

Mihaylov, şaşkınlıkla Veroçka'nın yüzüne bakarak omuz silkti.

“Faizleri ödeyemiyoruz,” dedi. “Her yıl iki bin ruble! Nereden bulalım bu parayı? İster istemez susuyoruz. Kadınlar böyle şeylere dayanamıyorlar. Yuvasını, çocuklarını, beni bu durumda görmek üzüyor onu... Hizmetçi takımından da utaniyor ayrıca... Havuzun başında konuşurken şunu yıktırmak, buraya şöyle bir şey yaptırmak gerekecek diydünüz. Bıçak gibi saplanmıştı yüreğine sözleriniz...”

Dönüşte evin yanından geçerlerken Bayan Kovaleva, pencerede, saçları dibinden kazınmış bir lise öğrencisiyle iki kız çocuğu gördü. Mihaylov'un çocuklarıydı bunlar. Alıcılara bakarak acaba ne düşünüyorlardı? Kafalarından geçenleri anlıyordu Veroçka.

Δ

Kente gitmek için arabaya bindiklerinde, sabahın tazeliği de, şirin çiftlik hayalleri de tüm çekiciliğini kaybetmişti. Kocasına dönerek, “Çok acı bir durum,” dedi. “İki bin rubleyi verip onları kurtarsak daha iyi ederdik gibime geliyor! Satılmazdı zavallıların çiftliği, yuvalarından olmazlardı.” Kovalev, gülümsedi.

“Ne de akıllısın ya, yavrum! Ben de acıyorum, ama suç onların. Çiftliklerini ipotek ettirmelerini kim söyledi onlara? Niçin hiç ilgilenmediler topraklarıyla? Acımamalısın

böylelerine! Bu toprağı kafalarıyla işleselerdi, bilimsel tarım yapsalardı... Hayvancılığa, şuna buna hakkını verselerdi, pekâlâ yaşayabilirlerdi burada... Tembeller işte, yemiş, içmiş, yatmışlar... Muhakkak sarhoşun, kumarbazın biridir adam. Suratını görmedin mi? Karısının da giyime, kuşama, süse müse düşkün şıllığın biri olduğuna kalıbımı basarım. Biliyorum böylelerini!”

“Nereden bilirmişsin acaba?”

“Bilirim işte! Faizi ödeyemiyormuş beyefendi. İki bin rubleyi böyle bir çiftlikten nasıl çıkaramaz insan! Bilimsel tarım yapsaydı... Toprağı gübrelese, hayvancılığa hakkını verseydi... İklim koşullarını, ekonomik durumu iyi hesap etseydi, bu parayı bir dönümden bile çıkarması işten değildi!”

Yol boyunca hep konuştu Kovalev. Karısı dinliyor, her söylediğinin doğru olduğuna bütün kalbiyle inanıyordu. Ama sabahki neşesini bir türlü bulamadı. Mihaylov'un soğuk gülümsemesiyle pencerede bir an görünüp kaybolan, ağlamaktan şişmiş bir çift iri göz aklından çıkmıyordu.

Birkaç gidip gelmeden sonra kocası onun drahomasıyla Mihaylova çiftliğini satın alınca üzüntüsü bir kat daha arttı... Mihaylov'un ailesiyle birlikte arabaya binip bunca yıl yaşadıkları yuvalarını geride bırakıp gözü yaşlı bir şekilde gidişlerini görür gibi oluyordu hep. Hüznü ve insanî yanı derinleştikçe gözünde kocası değerini yitiriyordu: Kendine aşırı bir güvenle akla yatkın tarımdan söz ediyor, sürüyle kitap ve dergi getiriyor, Mihaylov'un iş bilmezliğiyle alay ediyordu. Tarım üzerine konuşmaları, sonunda düşüncesiz, sıkılmak bilmez bir övünme alışkanlığı olup çıktı...

“Göreceksin,” diyordu, “Mihaylov değilim ben, bu işin nasıl yapılacağını herkese göstereceğim! Göreceksin!”

ANTON ÇEHOV

Kovalevler, Mihaylovlar'dan boşalan çiftliğe geldiklerinde Veročka'nın gözüne ilk çarpan, çocuk eliyle yazıldığı belli ders notları, başı kopmuş bir oyuncak bebek, yerdeki ekmek kırıntılarını gagalayan bir arı kuşu ve duvardaki, tebeşirle yazılmış *Pis Nataşa* yazısı oldu. Başkalarının derdini unutabilmek için çok şeyi boyamak, değiştirmek ya da kırmak gerekecekti.

NİŞANLI KIZ

GEÇENİN ONU OLMUŞTU. Parlak bir mehtap vardı dışarıda. Büyükanne Marfa Nikolayevna'nın, merhum kocasının ruhuna okuttuğu dua yeni bitmişti. Biraz hava almak için bahçeye çıkan Nadya, salonda yemek hazırlıklarının yapıldığını, allı pullu ipek giysisiyle büyükannenin ortalıkta koşuşturduğunu görüyordu. Kilisenin en kıdemli papazı Peder Andrey ise, Nadya'nın annesi Nina İvanovna'yla bir şeyler konuşuyordu. Nadya, iyice aydınlatılmış salonda, camların ardında daha bir genç görüyordu annesini şimdi. Hemen yanlarında Peder Andrey'in oğlu Andrey dikilmiş, dikkatle onları dinliyordu.

Bahçe sessiz, serindi. Kara gölgeler yerde hareketsiz yatıyorlar, yalnızca uzaklarda, pek uzaklarda, belki de kentin öte yanında kurbağaların bağırışları işitiliyordu. Mayıs, kişinin içine bir sıcaklık salan mayıs hissediliyordu her yanda! Kişi daha bir rahat soluyor; buralardan pek uzaklarda, gök

kubbe altında bir yerde, ağaçların üzerinde, kentin dışındaki kırlarda, ormanlarda günahkâr basit insanların anlayamayacağı esrarlı, hoş, neşeli ve kutsal ilkbahar yaşantısının doğmakta olduğunu düşünmek geliyordu içinden. Neredeyse ağlayacaktı Nadya.

Daha yirmi üç yaşındaydı. On altı yaşından bu yana hep evlenmeyi, bir yuva sahibi olmayı hayal etmişti. Ve şimdi salonda annesiyle Peder Andrey'in yanında dikilip onları dinleyen Andrey Andreyiç'in nişanlısıydı. Kocasını olacak erkekten hoşlanıyordu. 7 Temmuz'da düğünleri olacaktı ama nedense sevinemiyordu. Geceleri rahat uyuyamıyordu; tüm neşesi uçup gitmişti... Mutfağın bulunduğu bodrum katının açık penceresinden, içeride büyük bir telaş olduğu işitiliyor; çatal kaşık, hızla kapatılan kapı sesleriyle, kızarmış hindi, vişne turşusu kokusu geliyordu. Bunun hep böyle sürüp gideceği, en küçük bir değişikliğin olmayacağı duygusu vardı Nadya'nın içinde.

A

İşte biri evden çıkıp merdivenin başında durdu. On gün önce Moskova'dan gelen konukları Aleksandr Timofeiç ya da kısaca Saşa'ydı bu. Yıllarca önce, büyükanneden yardım almak için Mariya Petrovna adında ufak tefek, sıksa, hastalıklı, yoksul düşmüş, soylu, dul bir kadın gelip giderdi. Bu kadının Saşa diye bir de oğlu vardı. Nedense herkes bu çocuğun sanatçı bir yaratılışı olduğu inanandaydı. Saşa'nın annesi ölünce büyükanne sevap kazanmak için onu Moskova'da polis okuluna yatırmıştı. İki yıl sonra Saşa bu okulu bırakarak güzel sanatlar okulunun mimarî bölümüne girmiş, ancak on beş yılda, o da zar zor bitirebilmişti. Hayata

atıldıktan sonra mimarlığı da bırakmıştı. Moskova'da, taş basma yapan bir atölyede çalışıyordu şimdi. Hemen hemen her yaz, son derece bitkin bir durumda, dinlenmek ve biraz iyileşmek için büyükanneye gelirdi.

Üstünde düğmeleri iliklenmiş bir ceketle, eski, bol paçalı, keten bir pantolon vardı. Gömleği ütüsüzdü. Pek bitkin bir hâli vardı. Son derece zayıf; iri gözlü, uzun, kuru parmakları olan, sakallı, esmer olmasına karşın, yine de yakışıklıydı. Şumihinler'e baba evi gibi alışmıştı, içlerinde kendisini hiç yabancı hissetmezdi. Geldiği yazlar kaldığı odanın adı bile çoktandır Saşa'nın odasıydı.

Merdivenin başında dikilirken bahçedeki Nadya'yı görüp yanına gitti.

"Buraları çok güzel," dedi.

"Tabii. Sonbahara kadar kalmalısınız."

"Sanırım öyle olacak. Eylül'e kadar kalırım belki. Neden-siz gülümsedi Saşa ve Nadya'nın yanına oturdu.

Nadya, "Oturmuş, annemi seyrediyordum," dedi. "Oluğundan bir o kadar daha genç ve güzel görünüyor böyle."

Bir an sustuktan sonra ekledi, "Annemin bazı zayıf yanları var kuşkusuz, ama yine de bulunmaz bir kadındır."

"Haklısınız, iyidir," dedi Saşa. "Anneniz bir kadın olarak gerçekten de pek de iyi yürekli, sevimlidir, ama. Nasıl söyleyeyim? Bu sabah erken kalkmıştım, mutfağa gittim. Dört hizmetçi de yerde yatıyorlardı. Karyolaları yoktu, döşek yerine de eski püskü bir şeyler vardı. İğrenç bir koku vardı içerde, bit ve tahtakurusundan geçilmiyordu. Yirmi yıl önce de böyleydi, şimdi de... En küçük bir değişiklik yok. Büyükanneyi bırakın hadi, yaşlı kadındır, bilmez; ya anneniz? Fransızca konuşuyor, tiyatroya gidiyor. Birazcık da anlayışlı olması gerekirdi."

Dinleyicisinin önünde iki uzun ince parmağını uzatarak konuşuyordu Saşa.

“Buradaki her şey pek garibime gidiyor,” diye devam etti. “Herkes sırtüstü yatmış, armut piş, ağzıma düş, bekliyor. Anneniz sabahtan akşama kadar bir kontes gibi dolaşüyor sadece. Büyükanne de boş oturuyor. Hatta siz bile. Nişanlı-nız Andrey Andreyiç’in de bir şey yaptığı yok.”

Nadya, geçen yıl da, ondan önceki yıl da, daha önceki yıllar da dinlemişti bunları. Saşa’nın başka türlü düşünemeyeceğini biliyordu. Onun bu çeşit sözlerine güler geçerdi önceleri, ama şimdi, nedense bir sıkıntı düşmüştü içine. Ayağa kalkarak, “Yıllardan beri dinliyoruz bunları,” dedi. “Başka bir şeyler bulup konuşamaz mısınız siz?”

Saşa gülümsedi, o da ayağa kalktı; eve doğru yürümeye başladılar. Uzun boylu, güzel yapılı Nadya yanında yürürken, daha bir sağlıklı, daha güzel giyimli görünüyordu Saşa. O da fark etti bunu ve acıdı Saşa’ya, içi bir tuhaf oldu.

“Çok boş konuşuyorsunuz,” dedi. “Örneğin, Andrey’im hakkında düşündüklerinizi söylediniz az önce, oysa daha hiç tanımıyorsunuz onu.”

“Andrey mi... Umurumda değil Andrey’iniz. Sizin gençliğinize, canlılığınıza acıyorum ben.”

Salona girdiklerinde herkes masadaki yerini almak üzereydi. Büyükanne ya da evdeki adıyla *Babiş*, pek şişko, çirkin, kalın kaşlı, bıyıklı bir ihtiyardı. Daima yüksek sesle konuşurdu. Sesinin tonundan, yüzünün anlatımından evde en büyüğün o olduğunu hemen anlamak hiç de güç değildi. Çarşıda birkaç dükkânı vardı. Büyük, eski ev de bahçesiyle birlikte onundu. Ama o, yine de her sabah, Tanrı’nın onu yoksul düşmekten koruması için dua eder, ağlardı. Gelini Nina İvanovna, Nadya’nın annesi, burundan sıkma göz-

lÜklÜ, parmakları pırlanta yüzük dolu bir sarışındı. Peder Andrey, zayıf biriydi ve dişsizdi. Yüzünde, pek gülünç bir şey anlatmaya hazırlanıyormuş gibi garip bir anlatım vardı. Nadya'nın nişanlısı Andrey Andreyiç ise şişmanca, sanatçı ya da artistinkileri andıran kıvrık saçlarıyla oldukça yakışıklı bir gençti.

Üçü hipnotizma üzerine konuşuyorlardı. *Babiş*, Saşa'ya dönerek:

“Bir haftaya kalmaz, düzelirsin burada,” dedi. “Yeter ki biraz bol ye. Neye benziyorsun bu hâlinle?” Derin bir iç geçirdi. “İnsanlıktan çıkmışsın! Yolunu şaşırmış çocuklardan farkın yok.”

Peder Andrey, güleç gözlerle tane tane konuşarak, “Melun, babasının varını yoğunu iç ettikten sonra vardı gitti akılsız hayvanların arasına çöp gibi kurumaya,” diye söylendi.

Andrey Andreyiç, babasının omzunu okşayarak, “Babacığımı pek severim,” dedi. “Eşi bulunmaz bir ihtiyardır, tertemiz bir yüreği vardır.”

Bir an herkes sustu. Saşa, peçeteyi ağzına götürerek birden bire gülmeye başladı.

Peder Andrey, Nina İvanovna'ya, “Demek ki hipnotizmaya inanıyorsunuz,” diye sordu. Nina, yüzüne ciddi, hatta sert bir ifade takınarak, “Kesin olarak inandığımı söyleyemem,” dedi. “Ama doğanın esrarlı, anlaşılamayan birçok yanları olduğu da su götürmez bir gerçek bence.”

“Sizinle aynı fikirdeyim. Ancak şunu da biliyorum ki, din, esrarlı, anlaşılmaz sandığımız birçok şeyi açıklar bize.”

Kocaman, yağlı bir kızartılmış hindi getirdiler masaya. Peder Andrey ile Nina İvanovna konuşmalarına devam ediyorlardı. Pırlantalar parıldıyordu Nina İvanovna'nın par-

maklarında. Biraz sonra gözlerinde yaşlar parıldamaya başladı, heyecanlanmıştı.

“Her ne kadar sizinle bir tartışmaya girmeye cesaretim yoksa da, dünyada esrarı çözülememiş çok şey var, diyeceğim, yine de!”

“İnanın ki, tek bir şey bile yok.”

Yemekten sonra Andrey Andreyiç, piyanoda Nina İvanovna'nın eşliğiyle, keman çaldı. Edebiyat fakültesini bundan on yıl önce bitirdiği hâlde, hiçbir yerde çalışmıyordu. Ara sıra, hayır için düzenlenen konserlerde keman çalmaktan başka belli başlı bir işi yoktu. Artist derlerdi ona kentte.

Andrey Andreyiç, alıyor; herkes sessizce onu dinliyordu. Masada semaver kaynıyordu ya, Saşa'dan başka çay içen yoktu. Saat on ikide birden bire kemanın teli koptu; herkes gülümsedi, vaktin geç olduğunu öğrenince kalkmaya hazırlandılar.

Nadya, nişanlısını geçirdikten sonra, annesiyle birlikte olduğu üst kata çıktı. (Alt kat büyükanneye aitti.) Salonun ışıklarını söndürmeye başlamışlardı. Saşa ise oturmuş, hâlâ çay içiyordu. Daima uzun uzun, Moskova usulü, bir oturuşta yedi sekiz bardak içerdi çayı. Soyunup yatağına girdikten sonra uzun süre, aşağı katta hizmetçilerin takımları toplayışından çıkan gürültüyü, büyükannenin söylenişini dinledi Nadya. Sonunda her şey sustu. Arada bir aşağı kattaki odasında Saşa'nın, kalın sesiyle öksürdüğü işitiliyordu sadece.

Nadya uyandığında saat beş olmalıydı, hava yeni yeni aydınlanmaya başlamıştı çünkü. Uzaklardan bir bekçinin ayak sesleri geliyordu. Canı uyumak istemiyordu, uykusu kaçmıştı. Yatakta uyanık durmak da hoş değildi. Eski mayıs gecelerinde yaptığı gibi, yatağının içinde bağdaş kurup dü-

şünmeye başladı. Bir önceki gece düşündüklerini düşünüyordu yine. Andrey Andreyiç'in ona kur yapmaya başladığı zamanları, evlenme önerisini kabul edişini, bu iyi yürekli, zeki gencin değerini zamanla daha iyi anladığını hatırlatan hep bir örnek, gereksiz bir sürü düşünce üşüşmüştü kafasına. Düşüne bir aydan daha kısa bir zaman kalan bu son günlerde, nedense bir korku, bir huzursuzluk düşmüştü içine. Önceden bilinemeyen pek ağır bir şey bekliyordu onu sanki. Bekçinin ayak sesleri yaklaşıyordu.

Geniş pencereden bahçe, daha ötede gecenin serinliğinden uykulu, solgun leylâk ağacı görünüyor; koyu, beyaz bir sis, örtmek için sessiz sessiz ona yaklaşıyor; diğer ağaçlarda kargalar uykulu uykulu galklıyordu.

"Tanrım, canım niçin bu kadar sıkılıyor? Düşünden önce her nişanlı kız böyle olurdu belki de. Kim bilir! Yoksa Saşa'nın etkisi mi vardı bunda? Ama kaç yıldır aynı şeyleri söyler o, hem konuşurken de garip, anlaşılmasız bir hâli vardır. Bütün bunlara karşın, aklını yitirmemesi de şaşılacak şeydi doğrusu Saşa'nın!

Bekçinin ayak sesleri çoktandır işitilmiyordu artık. Pencerenin dibinde, bahçede kuşlar cıvıdamaya başlamıştı. Sis dağılmış, bir gülümsemeyle nasıl tatlı tatlı aydınlanırsa insan yüzü, çevre de öyle tatlı bir aydınlığa bürünmüştü. Biraz sonra, güneş vurmaya başlayan bahçe canlandı; çiğ taneleri yapraklarda elmas taneleri gibi parıldamaya başladı. Uzun zamandır bakımsız kalan bahçe, genç, görkemli bir görünüm kazandı.

Babiş de uyanmıştı. Şaşa, kalın sesiyle öksürüyordu. Sallondan, semaverin kurulma, sandalyelerin düzeltilme sesleri geliyordu.

Nedense pek yavaş geçiyordu saatler. Nadya kalkıp pen-

ceresinden bahçeyi seyretmeye başlayalı hayli zaman olduğu hâlde, hâlâ sabahtı.

İşte, ağlamaktan gözleri şişmiş Nina İvanovna, elinde maden suyu dolu bardağıyla göründü. Ruh çağırmayla, omeopatiyle uğraşır, çok okur, kafasına takılan kuşkular üzerinde konuşmayı pek severdi. Nadya, bunları derin, anlamlı şeyler sanırdı. Annesinin elini öpüp onunla birlikte merdivenlerden inmeye başladı;

“Niçin ağladın, anne?”

“Yaşlı biriyle kızının yaşamını anlatan uzunca bir öykü okuyordum dün akşam. Yaşlı adam, bir yerde çalışıyordu; amiri de kızına âşık olmuştu. Sonuna kadar okuyamadım ama bir bölümü vardı ki tutamadım kendimi, sonunda ağladım.

Nina İvanovna bir yudum maden suyu içtikten sonra, “Demin yine aklıma geldi,” dedi. “Yine ağladım.” Nadya, bir an sustuktan sonra:

“Bugünlerde benim de çok canı sıkılıyor,” dedi. “Geceleri gözümüne niçin uyku girmiyor dersin?”

“Bilmem ki, canım. Uyuyamadığım geceler gözlerimi sıkı sıkı kapar, işte şöyle, Anna Karenina’yı getiririm gözümün önüne. Yürüyüşünü, konuşmasını canlandırırım kafamda. Bazen, tarihsel bir olayı düşündüğüm de olur...”

Nadya, annesinin onu anlamadığını, anlayamayacağını sezinliyordu... Bu duygu, ömründe ilk kez yer ediyordu onda. Bir yılgınlık hâline bürünmüş; her şeyden kaçmak, gizlenmek istiyordu. Koşarak odasına çıktı.

Saat ikide öğle yemeğine oturdular. Çarşamba, oruç günüydü. Büyükanneye pancar çorbasıyla balıklı pilav getirdiler.

Saşa, büyükanneyi kızdırmak için, oruç günlerinde yen-

mesi günah olan etli çorbayla pancar çorbasını birlikte yiyordu. Yemek süresince durmadan şaka yapmaya, çevresindekileri güldürmeye çalışıyordu ama pek başarılı olamıyordu bu çabaları. Gülünç bir şey söylemeye hazırlanırken son derece uzun, bir cesede aitmiş gibi kupkuru parmaklarını havaya kaldırdığında çok hasta olduğu, belki de bu dünyada günlerinin sayılı olduğu düşüncesi aklına geliyormuş gibi, yüreğine bir soğukluk giriyor, yüzü acıklı, elemli bir anlatımla kaplanıyor; dokunsalar ağlayacak gibi oluyordu.

Yemekten sonra büyükanne dinlenmek için odasına çekildi. Nina İvanovna da biraz piyano çaldıktan sonra gitti.

Alışılmış yemek sonrası söylevine başladı hemen Saşa, “Ah, sevgili Nadya, beni dinleseydiniz!”

Nadya eski bir koltuğa iyice gömülmüş, gözlerini kapamıştı. Saşa odanın içinde bir köşeden öteki köşeye sessiz adımlarla gidip geliyordu;

“Keşke gidip okusaydınız. Yalnızca öğrenim görmüş, aydın, kutsal kişiler topluma gereklidirler. Böyleleri ne kadar çoğalırsa, yeryüzü Tanrı’nın cennetine o kadar çok benzecektir. O zaman kentiniz yavaş yavaş değişecek, ters yüz olacak, her şey sihirli bir değnek dokunmuşçasına, tanınmaz bir şekle bürünecektir. Çok büyük yapılar, cennet gibi bahçeler, görülmemiş fıskiyele, tertemiz yürekli insanlar dolduracaktır buraları... Ama yine de önemli olan bu değil. Bu toplumun değişmesi, herkes inanacağı, niçin yaşadığını bileceği, kimse kendinden önce başkasına güvenmeyeceği için en büyük kazanç, şimdi her yanı dolduran bu kötülüklerin ortadan kalkması olacaktır. Sevgili, temiz çocuk, gidin buralardan! Bu durgun, sıkıcı, günahkâr yaşantıdan kaçın; ondan bıktığınızı gösterin herkese. Öz benliğinizi bulun!”

“Olamaz, Saşa, evleniyorum.”

"Aman siz de! Bırakın evlenmeyi şimdi! Başka zorunuz mu yok?"

Bahçeye çıkıp biraz yürüdüler. Saşa devam ediyordu konuşmaya.

"Bu avare yaşantınızın ne derece boş, pis, töre dışı olduğunu iyice düşünmeli, anlamalısınız canım. Siz de, anneniz de, *Babiş*'iniz de bir şey yapmıyor, hep boş oturuyorsunuz. Öyleyse sizin için başkaları çalışıyordur demek oluyor bu. Sizler onların emeğini, hayatlarını tüketiyorsunuz. Bu, iğrenç, bayağı bir şey değil de nedir?"

"Haklısınız," demek istiyordu Nadya; tam bunları anladığını söylemeye hazırlanıyordu ki, gözleri doldu, durgunlaştı, titremeye başladı ve kalkıp koşarak odasına gitti.

Akşamüzeri Andrey Andreyiç geldi. Her zamanki gibi uzun süre keman çaldı. Pek konuşkan bir insan değildi. Belki de çalarken susmak zorunda olduğu için kemani bu denli seviyordu. On birde, serinlik olduğu için pardösüsüyle eve dönerken kapıda Nadya'yı kucaklayıp omuzlarını, ellerini tutkuyla öpmeye başladı. Bir yandan da, "Ah, bir tanem, güzelim," diye mırıldanıyordu. "Ah, ne mutluyum bilemezsiniz. Başım dönüyor mutluluktan!"

Bu sözleri önceleri yine duyduğunu ya da bir yerde okuduğunu düşünüyordu Nadya... Eski, yırtık, rengi sararmış, bir kenara atılıp unutulalı çok zaman geçmiş olan bir romanda belki.

Saşa, salonda masanın başına oturmuş, uzun ince parmaklarının üzerine fincan tabağını yerleştirmiş, çay içiyordu. *Babiş* fal bakıyor, Nina İvanovna okuyordu. Nadya, nişanlısını yolcu ettikten sonra odasına çıkıp yattı, hemen uykuya daldı. Ama bir önceki gece olduğu gibi, daha hava yeni aydınlanmaya başlamışken uyanmıştı. Uyumak iste-

miyordu canı. İçinde dayanılmaz bir ağırlık, bir heyecan vardı. Yatağında, başını dizlerinin üzerine koyarak oturmuş; nişanlısını, düğününü düşünüyordu... Nedense, annesinin, ölen kocasını hiç sevmediğini, şimdi de parasız pulsuz, kaynanasının boyunduruğu altına girmek zorunda kaldığını fısıldıyordu kulağına bir ses. Ne kadar düşündüyse, annesini şimdiye dek herkesten başka, olağanüstü bir kadın bilmesine; onun basit, olağan, mutsuz bir kadın olduğunu görememesine bir anlam veremedi.

Aşağı kattaki Saşa da uyumuyordu. Kesik kesik gelen öksürük sesi gecenin sessizliğinde çok derinden geliyormuş gibi çınlıyordu. Ne garip, ne saf bir adam, diye düşünüyordu Nadya. Anlattığı cennet bahçeleri, görülmemiş fısıkiyelerde olmayacak, pek aptalca bir şeyler varmış gibi geliyordu ona. Ama onun bu aptalca düşüncelerinde, hatta saflığında yine de o denli güzel, çekici bir şey vardı ki, öğrenim yapmaya gitse nasıl olur acaba, diye düşünmeye bile başlamıştı Nadya. Yüreği küt küt vuruyor, içi bir hoş oluyor, heyecanlanıyordu.

“Düşünmemek daha iyi, düşünmemek daha iyi,” diye mırıldandı kendi kendine. Böyle şeyler düşünmemeliyim.”

Uzaktan bekçinin ayak sesi geliyordu: “Tik, tok... Tik, tok... Tik, tok...”

Haziranın ortalarında Saşa'nın canı birden bire sıkılma-ya başladı. Moskova'ya yolculuk hazırlıklarını tamamlarken sıkıntılı sıkıntılı, “Bu kentte kalamam artık,” diyordu. “Ne temiz su var bu kentte, ne de kanalizasyon! Ağzıma bir lokma yemek koymaya iğreniyorum; mutfaktaki pislik de diz boyu...”

Büyükanne, nedense alçak sesle, kandırmaya çalışıyordu onu, “Biraz daha kal, yavrum! Yedisinde düğün olacak!”

“İstemem.”

“Hani Eylül’e kadar kalacaktın?”

“Kalmayacağım. Çalışmam gerek!”

Islak ve serin bir yaz başlamıştı. Ağaçlar nemli, bahçede her şey hüzünlüydü. Gerçekten de çalışmak istiyordu kişinin canı. Evin tüm odalarında tanındık olmayan kadın sesleri çınlıyor, büyükannenin odasındaki dikiş makinesi durmadan çalışıyordu. Çeyizi hazırlamaya çalışıyorlardı. Nadya'nın çeyizinde, büyükannenin söylediğine göre, en ucuzu üç bin ruble değerinde yedi tane kürk vardı. Evdeki telâş sinirlerini bozuyordu Saşa'nın. Odasında oturuyor, durmadan diş gıcırdatıyordu. Kalması için herkes yalvarıyordu ona. Sonunda, temmuzun birinden önce gitmeyeceğine söz verdi.

Zaman pek çabuk geçiyordu. Petrov Günü öğleden sonra Andrey Andreyiç ile Nadya, kendilerine kiralanıp hazırlanan evi bir daha görmek için Moskova Sokağı'na gittiler. İki katlı bir evdi bu. Ancak ikinci katını hazırlamayı yetiştirebilmişlerdi. Salonun döşemesi cilalanmış, pırıl pırıldı. Viyana stili sandalyeler, piyano, keman çalarken notaları koymak için çatkı... Her şey yerli yerindeydi. Taze boya kokuyordu içerisi. Altın çerçeveli, yağlıboya bir tablo vardı duvarda; kulpu kopuk mor bir vazanın yanında ayakta duran çıplak bir kadın boy gösteriyordu tabloda.

Andrey Andreyiç saygıdan derin bir soluk alarak, “Pek hoş bir tablo,” dedi. “Şişmaçevskiy'nindir muhakkak” Sonra, ortasında yuvarlak bir masa duran konuk odasına geçtiler. Masa, kanepeler ve koltuklar parlak mavi bir kumaşla kaplıydı. Kanepenin arkasındaki duvar, Peder Andrey'in nişanlarıyla kaplıydı; bir de dini giysileriyle çektiirdiği bir portresi asılıydı. Oradan, her şeyi tamam yemek odasına

geçtiler. Daha sonra, loş yatak odasına girdiler. İki karyola yan yana kurulmuştu. Bu odayı döşeyenler, burada daima mutluluğun egemen olacağını, başka türlü bir yaşantının kapıdan içeri giremeyeceğini göz önünde tutarak döşemişlerdi sanki. Andrey Andreyiç, nişanlısına odaları bir bir gösteriyor, elini belinden hiç çekmiyordu. Nadya kendisini zayıf, suçlu hissediyor, bütün bu odalardan, karyolalardan, koltuklardan, tablodaki çıplak kadından nefret ediyordu. Andrey Andreyiç'e olan sevgisini artık yitirdiğini anlamıştı. Belki de hiç sevmemişti onu. Ama kime, nasıl söyleyecekti bunu? Gündüz gece hep onu düşündüğü hâlde, şimdiye dek niçin anlayamamıştı nişanlısını sevmediğini? Andrey Andreyiç kolunu beline dolamış, kulağına tatlı sözler fısıldıyordu. Kendi evinde, yarın karısı olacak kızla dolaşırken pek mutlu olduğu belliydi. Ama Nadya bütün bunlarda sadece basitlik, aptalca, saf, sıkıcı, dayanılmaz bir bayağılık görüyordu. Beline dolanan kol, sert, soğuk bir demir çember gibi geliyordu ona. Kaçmaya, avazı çıktıkça bağırma-ya, pencereden aşağı atlamaya her an hazırды. Andrey, banyoya götürdü onu, duvarın içine yerleştirilmiş musluğu açınca birden bire su akmaya başladı.

"Nasıl," dedi Andrey. "Yüz kova su alabilecek bir depo yaptırdım tavan arasına. Her an suyumuz olacak."

Dışarı çıkıp avluyu gezdiler, sokağa çıkıp bir araba kiralayarak eve yollandılar. Rüzgâr, koyu toz bulutlarını öteye beriye savuruyor, her an yağmur bekleniyordu. Andrey Andreyiç, tozdan gözlerini kısarak, "Üşüyor musunuz," diye sordu.

Nadya susuyordu. Andrey bir süre yanıt bekledikten sonra, "Hatırlıyor musunuz," dedi, "Çalışmadığım için sitem etmişti bana Saşa, dün akşam. Haklı! Hiçbir şey yaptı-

ğım yok, yapamam da. Niçin acaba, sevgilim? Bir gün alnıma kokardımı takıp çalışmaya gidebileceğimi düşünmek bile niçin iğrendiriyor beni? Niçin bir avukat, Latince öğretmeni ya da belediye memuru görünce rahatsız oluyorum? Ah vatanım Rusya! İşsiz güçsüz, bir şeye yaramayan ne çok evlâdın var! Benim gibi çilekeş ne çok insan barınıyor koynunda!

Andrey Andreyiç, bu çalışmama hastalığının herkese nasıl da yayıldığını, bunun zamanın bir getirisi olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

“Evlendikten sonra,” diye devam etti, “Köye gider, orada çalışırız, sevgilim! İçinden dere geçen küçük bir çiftlik alır, var gücümüzle çalışırız... Çok mutlu olacağız seninle.”

Şapkasını çıkarmıştı, saçları rüzgârda dalgalanıyordu. Nadya onu dinliyor, bir yandan da şöyle düşünüyordu:

“Tanrım! Bir an önce evde olmak istiyorum! Tanrım!”

A

Bahçenin girişinde Peder Andrey'e yetiştiler. Andrey Andreyiç, şapkasını sallayarak sevinçli bir sesle, “Bakın, babam da size gidiyor,” dedi. Ve arabacıya parasını verirken, “Babamı pek severim,” diye ekledi. “Gerçekten, can bir ihtiyardır. Üzerine yoktur.”

Konukların geç vakte kadar oturacaklarını; onlarla ilgilenmesinin, gülümsemesinin, keman ve bir sürü ipe sapa gelmez saçmalıklar dinlemesinin, hep düğünden konuşmasının gerektiğini bildiği için eve girdiğinde Nadya'nın canı son derece sıkındı. Allı pullu ipek giysilerinin içinde kurulan büyükanne, konukların yanında her zaman takındığı kibirli tavrıyla semaverin başında oturuyordu. Peder An-

drey, dudaklarında kurnaz bir gülümsemeyle içeri girdiğinde büyükanneye yönelerek, “Sizi sağlıklı görmekle büyük sevinç ve yüreğime su serpen bir teselli duymaktayım,” dedi.

Şakasına mı yoksa ciddi mi söylediğini anlamak güçtü.

Rüzgâr kapıları pencereleri takırdatıyor; her yandan ısıklık sesi geliyor, evin meleği sobanın içinde içli şarkısını söylüyordu. Gece yarısı, saat birdi. Evde herkes yatmıştı ama henüz kimse uykuya dalmamıştı. Alt katta biri keman çalıyor-muş gibi geliyordu Nadya'ya. Sert bir ses çıktı bir anda: Panjurlardan biri kopmuş olmalıydı.

Bir dakika sonra Nadya'nın odasına elinde bir mumla Nina İvanovna girdi, “Ne vurdu öyle, Nadya,” dedi.

Bu rüzgârlı gecede örgülü saçları, ürkek gülümsemesiyle annesi daha bir yaşlı, çirkin ve bodur göründü ona. Yakın zamana kadar onu gözünde nasıl da büyüttüğünü, ağzından çıkan her sözü nasıl gururla dinlediğini hatırladı nedense. Bu sözlerden hiçbiri yoktu aklında şimdi.

Sobadaki şarkıya birkaç kalın ses daha katıldı. Hatta “Aaaah, Tanrım!” gibi bir de ses işitildi. Nadya karyolasında oturuyordu. Birden başını avuçlarının içine alıp hıçkırarak ağlamaya başladı.

“Anneciğim, anneciğim,” diyordu. “Kalbimi bir bilsen, anneciğim! Yalvarırım, ayaklarına kapanırım, bırak beni gideyim buradan! Yalvarırım, ne olur!”

Nina İvanovna şaşırmıştı. Karyolanın kenarına ilişerek, “Nereye,” diye sordu, “Nereye gideceksin?”

Uzun uzun ağladı Nadya.

Hıçkırıklar konuşmasına engel oluyordu. Sonunda, biraz açıldıktan sonra:

“Buradan gitmeme izin ver,” dedi. “Düğün olmamalı, ol-

mayacak da, anladın mı? Onu sevmiyorum... Adını anmayı bile istemiyor canım.

Çok korkmuştu Nina İvanovna. Hızlı hızlı koşarak, "Olmaz, yavrum," dedi, "Çıkar bunu aklından. Biraz sakinleş, göreceksin kendin de güleceksin bu söylediklerine. Yorgunluktan sinirlerin bozuldu. Olur böyle şeyler. Bir konuda atıştınız Andrey'le herhâlde. Daima öyledir sevgililer, ama sonra barışırlar, her şeyi unutuverirler hemen."

Nadya hıçkırarak ağlıyordu, "Git yanımdan anne, git!"

Nina İvanovna, biraz bekledikten sonra, "Ah, yavrum," dedi. "Daha dün bir bebektin, sonra büyüdün, genç kız oldun, şimdi yuva kurmaya hazırlanıyorsun. Doğada hiçbir şey olduğu gibi kalmaz. Göz açıp kapayana dek bakacaksın anne, hatta büyükanne olmuştun. Senin de böyle hırçın bir kızın olacak."

"Sevgili anneciğim, akıllısın, biliyorum, ama mutsuz, çok da mutsuzsun. Niçin boş konuşuyorsun? Niçin?"

Bir şey söylemek için ağzını açtı Nina İvanovna, ama boğazında bir hıçkırık düğümlendiği için söyleyemedi, ağlayarak çıkıp odasına gitti. Sobadaki sesler yine başladılar, birden bire korkunç, ürkütücü bir ses dolmuştu odaya. Nadya aceleyle karyolasından atlayıp annesinin yanına koştu. Gözleri yaşlı Nina İvanovna yatağına girmiş, mavi battaniyesini göğsünün üzerine kadar çekmiş, elinde bir kitap tutuyordu.

"Anne, beni dinle," dedi. "Yalvarırım iyi düşün ve anla beni! Yaşantımızın ne denli anlamsız ve bayağı olduğunu anla yeter. Gözlerim açıldı artık, şimdi her şeyi bütün çıplaklığıyla görebiliyorum. Andrey Andreyiç'in ne mal olduğunu da biliyorum. Sandığınız gibi zeki biri değil o, anne! Tanrım, bir aptal o, bir aptal!"

Nina İvanovna, aceleci bir hareketle yatağının içinde oturdu. Hıçkırarak, “Büyükannen de sen de çok üzüyorsunuz beni,” dedi, “Ben de yaşamak istiyorum oysa! Yaşamak!”

Yumruğuyla iki kere göğsüne vurduktan sonra devam etti konuşmaya:

“Bana da biraz özgürlük verin! Ben de gencim henüz daha, ben de yaşamak istiyorum, hakkım değil mi bu? Yaşlandırdınız, yıprattınız beni siz!..”

Acı acı ağlamaya başlamıştı. Battaniyenin altına girip iki buklüm oldu. Öyle küçük, zavallı, anlamsız bir görünümü vardı ki... Nadya odasına gidip giyindi, pencerede oturup sabahı beklemeye koyuldu. Sabaha dek düşündü, düşündü. Panjurları birisi takırdatıyor, ısıklık çalıyordu sanki.

Rüzgârın bahçedeki tüm elmaları yere döktüğünü, yaşlı bir erik ağacını devirdiğini söyledi büyükanne sabahleyin. Bulutlu, ışık bile yakılsa yine de insanın içine kasvet salan puslu bir gündü. Herkes soğuktan sızlanıyor, yağmur pencere camlarında takırdıyordu.

Çaydan sonra Nadya, Şaşa'nın odasına gitti. Bir sözcük bile söylemeden koltuğun dibinde diz çöküp elleriyle yüzünü kapadı.

“Neyiniz var?” diye sordu Şaşa.

“Yapamayacağım... Şimdiye dek burada yaşayabilmeme bir türlü akıl erdiremiyorum, anlayamıyorum. Nişanlımdan, kendimden, bu başıboş, anlamsız yaşayışımın iğreniyorum...”

“Ya,” dedi. “Üzülecek bir durum değil bu... İyi bile.”

Nadya devam etti:

“Canıma tak dedi bu yaşantı artık. Bir gün daha kalamam burada. Yarın gidiyorum. Tanrı aşkına birlikte gidelim!”

Saşa bir süre Nadya'nın yüzüne şaşkın şaşkın baktı. Sonunda durumu kavramış, bir çocuk gibi sevinmişti. Sevinçten ellerini kollarını sallıyor, odanın içinde zıp zıp zıplıyordu.

"Bu çok güzel," dedi ellerini ovuşturarak. "Tanrım, ne kadar mutluyum."

Nadya, iri, tutku dolu gözlerini kırpmadan bakıyordu Saşa'ya. Büyülenmiş gibi, karşısındaki erkeğin onun hayatındaki önemiyle ilgili ve bu önemin büyüklüğüyle orantılı derecede şaşırtıcı, hatta olağanüstü bir şeyler söylemesini bekliyordu. Daha bir şey söylememiştir ya, şimdiye dek bilmediği, yeni, sonsuz ufuklar açılmaktaydı Nadya'nın önünde. Ölüme bile olsa, hiç düşünmeden gidebilecek bir ruhsal yapı içinde, gözlerinde sonsuz bir bekleyişle bakıyordu Saşa'ya. Bir süre düşündükten sonra, "Yarın gidiyorum," dedi Saşa. "Beni yolcu etmek için tren istasyonuna gelin... Çantanızı bavulumun içine koyar, biletinizi de alırım. Üçüncü zil çaldığında koşup trene binin, gideriz. Moskova'ya kadar birlikte oluruz, oradan Petersburg'a bir başınıza devam edersiniz. Nüfus kâğıdınız var mı?"

"Var."

Saşa, duygulu bir sesle, "Yemin ederim ki pişman olmayacaksınız," diye devam etti. "Gidip bir okula girin, sıkıntı bile çekseniz, yılmayın. Yaşantınızı düzelttiğinizde her şey değişecek. Önemli olan yaşamasını bilmektir, geri kalan boştur. Öyleyse yarın gidiyoruz."

"Evet! Lütfen!"

Pek heyecanlı olduğunu, hayatında ilk kez bu denli ağır bir sorumluluğun altına girdiğini, gidene dek çok acı çekeceğini, kötü kötü düşüneceğini sanıyordu Nadya. Ama odasına çıkıp yatağına girer girmez derin bir uykuya daldı. Yü-

zünde, ağlamanın verdiği rahatlık ve saf bir gülümsemeyle sabaha dek uyudu.

Uşağı araba çağırmaya göndermişlerdi. Nadya tüm hazırlıklarını tamamlamış, şapkasıyla pardösüsünü de giymişti. Annesiyle kendi odasını son bir kere daha görmek için üst kata çıktı. Sıcaklığını daha yitirmemiş karyolasının ayakucunda durup odasını bir daha gözden geçirdi, sessiz adımlarla annesinin odasına gitti. Hâlâ uyuyordu Nina İvanovna. Odası sessizdi. Nadya annesini öptü, saçlarını düzeltti, iki dakika bekledi... Sonra ağır adımlarla aşağı indi.

Dışarıda bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Üstü kapalı arabanın sürücüsü sırlıslıkladı.

Hizmetçiler bavulları arabaya yerleştirirlerken büyükanne, “Zor sığacaksın arabaya Nadya,” diyordu.

“Böyle bir havada adam geçirmek de nerden geldi aklına? Gitmesen iyi ederdin. Baksana, nasıl yağmur yağıyor!”

Nadya bir şeyler söylemek istiyordu ama başaramıyordu. Saşa, Nadya'yı arabaya yerleştirip dizlerini yol battaniyesiyle örttü, kendisi de geçip yanına oturdu. Büyükanne arkasından:

“Yolunuz açık olsun! Tanrı yardımcınız olsun,” diye bağııyordu. “Moskova'dan yaz bize, Saşa!”

“Olur, *Babiş*, hoşça kal!”

“Tanrı korusun seni!”

“Seni de.”

Δ

Nadya sadece ağlıyordu. Büyükannesiyle vedalaşırken, annesini seyrederken tam olarak inanmadığı şeyin, burarlardan uzaklara gidişinin gerçek olduğunu görüyordu şimdi. Elveda, kent...

Birden bire her şeyi, Andrey'le babasını, yeni evlileri, tablodaki çıplak kadını hatırladı. Bütün bunlardan korkmuyor, sıkılmıyordu artık. Gittikçe uzaklaşıyordu onlardan.

Kompartımanda yerlerini aldıktan sonra tren kalkınca öylesine anlamlı, asık yüzlü geçmişi sıkışıp küçücük bir top oluvermişti. Şimdiye dek fark edilemeyecek kadar ufak olan gelecek ise büyüdü, bütün görüş ufkunu kapladı. Yağmur, kompartımanın pencerelerinde fıkırdıyor, yemyeşil tarlalarla telgraf direkleri hızla geriye doğru koşuyor; tellere konmuş kuşlar uçuşuyorlardı. Mutluluktan soluğu tutulacak gibi oluyordu Nadya'nın, özgürlüğe, öğrenmeye gidiyordu; bir zamanlar, çok eskiden Kazakların savaş sanatını öğrenmek için Zaporojya'ya gitmeleri gibi bir şeydi bu.

Saşa, gülümseyerek:

“Olur,” diyordu, “Olur böyle şeyler! Üzülmeyin.”

Sonbahar, ardından kış geçti. Annesini, büyükannesini, Saşa'yı pek özlemişti Nadya. Hep onları düşünüyordu. Evden aldığı mektuplar sakın, sevgi doluydu. Her şey bağışlanmışa, unutulmuşa benziyordu. Mayıs'ta sınavlarını verdikten sonra sağlıklı, neşeli bir şekilde eve dönerken Saşa'yla görüşmek üzere Moskova'ya uğradı. Geçen yazdaki gibiydi Saşa da; sakallı, saç başı darmadağınık. Aynı ceket ve keten pantolon üzerindeydi. Güzel gözleriyle pek değişmemişti ama yalnızca biraz zayıflamış, çökmüştü. Yüzünde acıklı bir hâl vardı. Hep öksürüyordu, benzi de uçuktu. Saşa, nedense bu kez biraz taşralı, bilgisiz, görgüsüz gelmişti Nadya'ya.

Saşa, onu görünce neşeyle gülümsemiş, “Tanrım, Nadya gelmiş,” diye haykırmıştı. “Kardeşim, bir tanem!”

Koyu bir sigara dumanının doldurduğu atölyede oturdular. Boğucu bir çini mürekkebi ve boya kokusu sigara du-

manına karışmış, havayı son derece ağırlaştırmıştı. Güç soluk alınıyordu içeride. Sonra Saşa'nın, yine sigara dumanı ve döşemesi tükürük dolu odasına gittiler. Masanın üstündeki sönmüş semaverin yanında, içinde siyah bir kâğıt olan kırık bir tabak duruyordu. Masanın üzeri ve döşeme sinek ölüsü doluydu. Her şey, Saşa'nın özel yaşantısını pek önemsemediğini, kolayına geldiği gibi, rahatlığına aldırmandan yaşadığını söylüyordu. Biri çıkıp ona mutlu olması için yapması gerekli şeylerden, yaşantısını bir düzene sokmasının yararından, onu sevdiğinden söz etse bir şey anlamaz, sadece gülerdi.

Nadya, heyecanla anlatıyordu:

“Her şey yolunda gitti. Sonbaharda annem bana geldi, Petersburg'a. Büyükannemin kaçmama pek kızmadığını, her gün odama çıkıp dua ettiğini söyledi.”

Saşa'nın gözlerinde bir mutluluk okunuyordu. Ama ikide bir öksürüyor, çatlak bir sesle konuşuyordu. Nadya dikkatle yüzüne bakıyor, gerçekten hasta olup olmadığını anlamaya çalışıyordu.

“Siz hastasınız, Saşa!”

“Boş verin, hastayım, ama çok değil.” Nadya telaşlanmıştı, “Tanrım! Niçin bakmıyorsunuz kendinize? Niçin tedavi olmuyorsunuz?”

Gözleri yaşarmıştı Nadya'nın. Birden bire Andrey Andreyiç'i, tablodaki çıplak kadını, çocukluk çağı gibi pek uzaklarda kalmış görünen geçmişi hatırladı. Gözünde daha geçen yıl o denli aydın, bilgili, ilginç olan Saşa'yı artık öyle göremediğine ağlıyordu.

“Sevgili Saşa, çok hastasınız siz,” dedi. “Sizi böyle solgun yüzlü ve zayıf görmemek için yapamayacağım şey yoktu, canımı bile seve seve verebilirdim. Çok şey borçluyum size!

Benim için ne büyük bir anlamınızın olduğunu, yaşantımı nasıl değiştirdiğinizi bilemezsiniz, benim iyi Saşa'cığım! Gerçekte benim en yakınım, en candan yakınmışınız."

Oturup uzun uzun konuştular. Petersburg'da bir kış geçirmesinden, Saşa'nın yaşayışıyla gülümseyişini görüp söylediklerini dinledikten sonra Nadya, ona gerçeği gösteren bu insanın artık yaşama dönemini bitirmiş, ilginçliğini yitirmiş, eski, belki de mezara girmesi pek yakın bir yarı canlı olduğunu yavaş yavaş kavramaya başlamıştı.

"İki gün sonra Volga'ya gidiyorum," dedi Saşa. "Kımız içeceğim orada. Bir arkadaşım da karısıyla geliyor. Pek de iyi bir karısı var, öğrenim yapmak için Petersburg'a gitmesini söylüyorum ona hep. Yaşantısını değiştirmesini istiyorum."

Sonra gara gittiler. Saşa çay ve elmayla ağırladı konuşunu. Tren hareket ettiğinde gülümseyerek mendil sallarken pek ağır hasta olduğu, daha uzun süre yaşayamayacağı titreyen bacaklarından da belliydi.

Kentine gün ortasında vardı Nadya. İstasyondan eve giderken sokaklar hayli geniş, ama evler küçük, birbirine pek sokulmuş geldiler ona. Sokaklarda kimsecikler yoktu. Yalnızca müzik aletleri tamircisi Alman'ı gördü. Sarı pardösünü giymiş, aceleyle bir yere gidiyordu. Tüm evler tozla kaplıydı sanki. Artık iyice ihtiyarlamış şişko, çirkin büyükanne, Nadya'yı kucaklayarak yüzünü omzuna dayayıp uzun uzun ağladı. Nina İvanovna da çökmüş, çirkinleşmiş, bir deri bir kemik kalmıştı. Ama pırlantalar eskisi gibi yine parılıyordu parmaklarında. Kızın görünce tüm bedeni titreyerek, "Yavrum," dedi. "Bir tanem!"

Sonra oturup hep birlikte sessizce ağlaştılar. Büyükanenin de, annenin de geçmişi bir daha dönmek üzere yi-

tirdiklerini düşündüğü belliydi. Toplum içinde bir yerleri, eski onurları, evlerine konuk çağırmaya hakları yoktu artık. Rahat, tasasız yaşarken geceleyin birdenbire polisin evi basıp arama yaparak ev sahibinin bir sahtekâr olduğunu açığa çıkardığı zamanlarda da böyle olur kişi. Rahat, tasasız yaşantıya elveda! demekten başka çaresi kalmaz.

Nadya odasına çıkıp karyolasını, beyaz sevimli perdelelerini, tüm eşyalarını yerli yerinde gördü. Dışarıdaki güneş ışıyla dolu, neşeli, gürültülü bahçe de değişmemişti hiç. Parmağıyla masasına dokundu, oturup derin düşüncelere daldı. Sonra alt kata inip iştahla yemeğini yedi; lezzetli, yağlı kaymakla çay içti. Bütün bunlara karşın, yine de bir eksiklik varmış gibi geliyordu ona. Odalar boş, tavanlar alçaktı sanki. Gece yatağına girip battaniyesini boğazına kadar çektiğinde, bu sıcak, yumuşacık döşekte yatmak gülünç geldi ona.

Annesi geldi yanına. Suçlu gibi ürkek, çevresine bakınarak karyolanın ayaklığına ilişiverdi. Bir süre dalgın durduktan sonra, “Nasılsın, Nadya,” diye sordu. “Hayatından memnun musun? Çok mu memnunsun?”

“Evet, anne.”

Nina İvanovna kalkıp Nadya'yla pencereleri kutsadı.

“Gördüğün gibi dindar oldum artık,” dedi. “Felsefeyle uğraşıyor, hep düşünüyorum, düşünüyorum... Çok şeyi daha iyi görüyor, anlıyorum şimdi. Her şeyden önce hayatın prizmadan geçirilmesinin gerektiğini öğrendim.”

“Büyükannemin sağlığı nasıl, anne?”

“İyi. O zaman, Saşa ile kaçtıktan sonra senden aldığımız telgrafi okuyunca küt diye düşüp bayılmış, üç gün hareketsiz yatmıştı. Sonra Tanrı'ya yalvarmaya, ağlamaya başladı. Şimdi iyi.”

Nina İvanovna odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.

Bekçinin ayak sesleri iştiliyordu: "Tik, tok... Tik, tok..."

"Her şeyden önce hayatın prizmadan geçirilmesi gerekir. Yani, daha açık söyleyeyim, ışığın yedi ana renge ayrıldığı gibi, hayatın da en basit elamanlara bölünmesi, her birinin ayrı ayrı incelenmesi gerekir."

Nina İvanovna'nın daha neler anlattığını, ne zaman gittiğini bilmiyordu Nadya. Hemen uyuyuvermişti.

Mayıs geçti, haziran girdi. Eve alışmıştı Nadya artık. Büyükanne hep semaverle uğraşır, sık sık soluyordu. Akşamları Nina İvanovna, ötekiler dinlese de dinlemese de, felsefesini anlatıyordu. Önceleri olduğu gibi yine bir yavaşlama gibiydi evde. Harcayacağı her on Kopek için büyükanneye danışmak zorundaydı. Evde çok sinek vardı. Tavanlar her gün biraz daha alçalıyormuş gibi geliyordu Nadya'ya. *Babiş*'le Nina İvanovna, Peder Andrey ya da Andrey Andreyiç'le karşılaşmaktan korktukları için sokağa çıkamıyorlardı. Oysa Nadya bahçede, sokakta hiç çekinmeden dolaşır; evleri, köhne çitleri seyreder, gözden geçiriyordu. Kentte her şeyin çoktan ömrünü tükettiği, genç, taze bir şeyin doğmasını beklediği kanısındaydı. Ah, bir an önce başlasaydı o yeni, parlak hayat... O zaman kaderinin gözleminin içine cesaretle bakabilecek; neşeli, özgür olma hakkını kazanacaktı! Er ya da geç başlayacaktı o hayat! Dört hizmetçi için, bodrumdaki ufacık, pis odada yaşamaktan başka bir yaşantı düşünilemeyen büyükannenin evinden iz kalmayacağı, onu kimsenin, hiç kimsenin hatırlamayacağı bir zaman gelecekti elbet.

Komşu evin çocukları pek eğlendiriyorlardı Nadya'yı. O bahçede dolaşırken, çite taşla vuruyorlar, kızdırmak için gü-

lerak, “Nişanlı kız! Nişanlı kız! Nişanlın nerde,” diye bağı-
şıyorlardı.

Saşa, Saratov'dan bir mektup gönderdi. Oynak, neşeli el yazısıyla Volga bölgesindeki gezisinin pek de iyi geçtiğini, yalnız, Saratov'da biraz hastalandığını, sesinin kısıldığını, iki haftadan beri hastanede yattığını yazıyordu. Bunun ne demek olduğunu anlamıştı Nadya. İnanca benzeyen bir önsezi sarmıştı içini. Yalnız, bu önseziyle Saşa hakkındaki düşüncelerinin onu eskisi gibi heyecanlandırmamasına can sıkılıyordu. Yaşamayı, yeniden Petersburg'a gitmeyi pek istiyordu. Saşa'yla tanışması artık tatlı, ama uzak, çok uzak bir anıydı onun için. Gece hiç uyuyamadı. Gün daha ağarmadan pencereye oturup dinlemeye koyuldu. Alt kattan sesler geliyordu. Büyükanne heyecanlı heyecanlı bir şeyler soruyordu. Sonra, birisi hıçkırarak, bağırarak ağlamaya başladı. Nadya aşağı indiğinde büyükanneyi gözleri yaşlı, köşede dua ederken buldu. Masanın üzerinde bir telgraf duruyordu.

Nadya, büyükannenin ağlamasını dinleyerek bir süre salonda dolaştı, sonra telgrafı alıp okudu. Dün sabah Saratov'da, Aleksandr Timofeiç, yani kısaca Saşa'nın veremden öldüğü bildiriliyordu.

Büyükanneyle Nina İvanovna, ölünün ruhuna okutulacak duanın hazırlıklarını yaptırmak için kalkıp kiliseye gittiler. Nadya ise odalarda dalgın dalgın dolaşıyor, düşünüyordu. Yaşantısını Saşa'nın istediği gibi değiştirdiğini seziyor, kendisinin buralarda bir başına, yabancı, gereksiz olduğunu, bu kentteki her şeyin de onun için gereksiz, anlamsız olduğunu, geçmişinin artık ondan koptuğunu, yanıp kül olmuş, külü de rüzgârla savrulmuş gibi tümüyle yok olduğunu biliyordu.

ANTON ÇEHOV

Saşa'nın odasına girip odanın ortasında dikildi.

"Elveda, sevgili Saşa," diye mırıldandı. Önünde yepyeni, özgür, anlamlı bir hayat vardı. Henüz karanlık, bilinmezliklerle dolu bir hayat çekiyordu onu.

Yol hazırlığı yapmak için odasına çıktı. Ertesi sabah evdekilerle vedalaştı, doğup büyüdüğü kentten neşeli, mutlu birisi olarak çıkıp gitti. Niyeti bir daha dönmemektir.

BOYUNDAKİ NİŞAN

NİKÂH TÖRENİNDEN SONRA yiyecek soğuk bir şey bile yoktu. Yeni evliler, sağlıklarına kaldırdıkları kadehleri sonuna kadar içtikten sonra tren istasyonuna doğru yola koyuldular. Müzikli, danslı, mutluluklarla dolu bir düğünle onu izleyen akşam yemeği yerine, iki yüz verst uzaktaki bir manastıra duaya gideceklerdi. Birçoğu, bunu daha olağan bulmuşlardı. Önemli bir aşamaya ermiş Modest Alekseyiç gibi yaşlı başlı bir kişi için gürültülü bir düğünün pek de uygun kaçmıyacağı kanısındaydılar. Doğrusu, elli iki yaşındaki bir devlet memurunun daha on sekizine yeni basmış bir kızla evlendiği düğünde müzik dinlemek iç açıcı olmazdı zaten. Olgun Modest Alekseyiç'in, bu geziyi, özellikle, genç karısına nikâhta bile ilk yeri dine ve töreye tanıdığını anlatmak için çıkardığını söyleyenler de yok değildi.

Yeni evlileri yolcu etmek için daire arkadaşlarıyla ak-raba, tanıdık kalabalığı, ellerinde kadehler 'hey' diye bağır-

mak için trenin kalkmasını bekliyorlardı. Silindir şapkalı, öğretmen giysili kayınpeder Pötr Leontiç, dut gibi sarhoş, yüzü bembeyaz, elindeki kadehi vagonun penceresine kaldırıyordu, acıklı bir sesle, “Anyuta! Anya! Anya! Bir şey söyle-meme izin ver,” diye yalvarıyordu kızına.

Anya pencereden sarktı. Kulağına bir şeyler fısıldadı babası. Keskin bir şarap kokusu yayılıyordu çevresine. Babasının fısıldadıklarından bir şey anlayamıyordu kızcağız, sanki rüzgâr üflüyordu kulağının içine. Pötr Leontiç, kızının yüzünü, göğsünü, ellerini haç çıkartarak kutsadı. Bunu yaparken soluğu titriyor, gözlerinde yaşlar parılıyordu. Anya'nın lise öğrencisi olan iki erkek kardeşi Petya ile Andrüşa, babalarının frakının eteğinden çekeliyor, utangaç bir sesle de bir yandan fısıldıyorlardı:

“Babacığım, hadi... Babacığım, yeter.”

Tren hareket edip istasyondan çıkarken Anya, babasının iki yana sallana sallana, kadehindeki şarabı yerlere saçsa trenin ardından bir süre koştuğunu gördü. Yüzü nasıl da acıklı, saf, suçluydu...

“Heeey,” diye bağıırıyordu.

Yeni evliler sonunda yalnız kalmışlardı. Modest Alekseyiç, kompartımanı gözden geçirdikten sonra kalkıp eşyaları yerleştirdi, geçip genç karısının karşısına oturdu. Gülüm-süyordu. Orta boylu, şişko, tombul yanaklı, ablak yüzlü, favorili, bıyıksız bir devlet memuruydu. Çevresi özenle alınmış yuvarlak sakalı ayak topuğunu andırıyordu. Yüzünün en dikkati çeken özelliği, bıyığının olmamasıydı. Yeni kazınmış, derece derece yağlı, jelâtin gibi titrek yanaklara geçen çıplak bir yer olmuştu bıyıklardan arta kalan. Oldukça ciddi, ağırbaşlı davranıyordu. Hareketleri yavaş, yüz anlamı yumuşaktı.

Gülümseyerek, "Bir şeyi şimdiden söylemek zorundayım size," dedi. "Bundan beş yıl önce Kosorotov'a ikinci derece kutsal Anna Nişanı'nı verdiklerinin ertesi günü, teşekkürlerini sunmak üzere adamcağız huzura çıktığında, vali bey şöyle söylemişti ona: 'Şimdi üç Anna'nız var, demek ki: biri yakanızda, öteki ikisi boynunuzda.' Kosorotov'un Anna dedikleri hırçın, hoppa karısı o günlerde yeni dönmüştü kocasının yanına. İkinci derece Anna'yı kazandığımda valinin aynı sözü bana da söylemek için nedenler bulamayacağını umarım."

Modest Alekseyiç küçücük gözleriyle gülümsüyordu. Anna da gülümsedi. Bu adamın o kalın, ıslak dudaklarıyla kendisini her an öpebileceğini, bundan kaçmaya bile artık hakkının olmadığını düşünüyor; yüreği heyecandan küt küt atıyordu. Tombul bedeninin yumuşak hareketleri iğrendiriyordu onu. Hem korkuyor, hem iğreniyordu.

Modest Alekseyiç, ayağa kalktı, boynundaki madalyayı yavaşça çıkardı, frakıyla yeleşini de çıkarıp pijamasını giydi. Anna'nın yanına otururken, "İşte böyle," dedi.

Nikâh töreninin ne sıkıcı geçtiğini düşünüyordu Anna. Papaz, konuklar, kilisedeki herkes acıyarak yüzüne bakıyorlar; "Niçin? Bu kadar hoş, bu kadar güzelken niçin bu yaşlı, biçimsiz herifle evleniyor," diye içlerinden geçiriyorlar gibi gelmişti ona. Daha bu sabah bile her şey böylesine iyi olup bitti diye seviniyor, göklere uçuyordu oysa. Ama nikâh kıyılırken olduğu gibi şimdi de suçlu, aldatılmış ve gülünç hissediyordu kendisini.

İşte sonunda zengin biriyle evlenmişti... Ama yine de pa-

rası yoktu. Nikâh giysisini bile borç para alarak diktirmişlerdi. Az önce babasıyla kardeşleri onu yolcu ederlerken, yüzlerinden, ceplerinde bir Kopek bile olmadığını anlamıştı... Bugün akşam yemeği yiyebilecekler miydi acaba? Ya yarın? Nedense, babasıyla kardeşlerinin şimdi, annelerini toprağa verdikleri günün akşamı olduğu gibi aç, başları önlerine eğik oturduklarını görür gibi oluyordu.

"Ne bahtsızım," diye geçiriyordu içinden. "Niçin bu kadar bahtsızım ben acaba?"

Modest Alekseyiç, ağırbaşlı, kadınlara yabancı bir erkeğin beceriksizliğiyle Anna'nın beline koydu elini, sonra omzunu okşamaya başladı. Anna ise paraları, annesini, onu toprağa verdikleri günü düşünüyordu. Lisede yazı ve resim öğretmenliği yapan babası, kendisini içkiye vermişti annesi öldükten sonra, bu yüzden de yoksul düşmüşlerdi. Çocukların ne çizmesi, ne de ayakkabısı vardı. Bir gün evden alıp savcılığa götürdüler babasını. Sonra memurlar geldiler, evdeki eşyaları yazdılar... Ne utanılacak şeylerdi bunlar! Sarhoş babasının peşinden koşmak Anna'ya düşüyordu. Kardeşlerinin yırtık çoraplarını yamamak, çarşıya pazara gitmek de ona kalmıştı. Erkekler, güzelliğini, gençliğini, davranışlarını övdüklerinde, ucuz şapkasını, ayakkabılarının mürekkeple boyayıp örttüğü deliklerini bütün dünya görmüş gibi geliyordu ona. Geceleyin, yetersizliği dolayısıyla babasının yanında işinden uzaklaştırılacağı, onun da bu yüz karasına dayanamayıp annesi gibi öleceği korkusu, uykularını kaçırıyordu. Bu arada bazı tanıdık bayanlar, Anya için, zengin bir koca araştırmaya başlamışlardı bile. Kısa bir arama döneminden sonra Modest Alekseyiç bulunmuştu. Genç ve güzel değildi, ama parası vardı, yeterdi o kadarı da. Bankada yüz bin rublesiyle, kiraya verdiği babadan

kalma bir çiftliği vardı. Ağırbaşlı, valinin de sevdiği bir memurdu. Anya'ya söylediklerine göre, huzura çıkıp Pötr Leontiç'i görevinden uzaklaştırmaları için okul müdürüne ya da daha üstüne bir emir çıkartması onun için işten bile değildi...

Anya, dalmış, bunları düşünürken açık pencereden birden bire bağırtilarla karışık bir müzik sesi doldu kompartimana. Ara istasyonlardan birinde durmuştu tren. Parmaklıkların arkasındaki kalabalıkta armonika ve ucuz, cırtlak sesli bir kemanla oynak bir hava çalıyorlardı. Yüksek kayın ve kavak ağaçlarının, ayın ısıttığı yazlık evlerin ötesinde bir yerden askeri bir bandonun sesi geliyordu: danslı bir eğlence olsa gerekti orada. Yazlıktakilerle, güzel havadan yararlanarak dinlenmek için buraya gelen kentliler, peronda bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı. Bu koca yazlığın sahibi, zengin, uzun boylu, esmer, Ermeni'ye benzeyen, patlak gözlü, acayip giysili Artinov da oradaydı. Üzerinde, ön düğmeleri baştan sona açık bir gömlek, ayaklarında yüksek topuklu, mahmuzlu çizmeler vardı. Omzundan, gelinlik kuyruğu gibi etekleri yerlerde sürünen bir pelerin sarkıyordu. Sivri burunlarını yere eğmiş iki tazi, ardınca yürüyordu.

Anya'nın gözlerinde hâlâ yaşlar parıldıyordu ya, annesini, paraları, düğünü unutmuştu artık. Neşeyle gülümseyerek tanıdık öğrenci ve subayların ellerini sıkıyor, onlara, "Merhaba," diyordu, "Nasılsınız?"

Sahanlığa çıkıp ay ışığında herkesin onu yeni, pek güzel giysisi ve şapkasıyla görebileceği bir yerde durdu.

"Niçin kalkmıyor tren?" diye sordu.

"Aktarma bekliyoruz," dediler ona. "Posta trenini bekliyoruz."

Artinov'un kendisine baktığını fark edince gözlerini cil-

veli cilveli kıсарak yüksek sesle Fransızca konuşmaya başladı. Sesinin hoş çınlayışından, kadınların şımarttığı o ünlü Don Juan'ın kendisine bakmasından, herkesin neşeli görünmesinden olacak, içine bir mutluluk doluvermişti. Tren kalktığında tanıdığı subaylar ona el sallarken, ağaçların ötesindeki askerî bandonun trenin ardınca çaldığı bir polkayı, ıslıkla tekrarlamaya başlamıştı bile. Kompartımana döndüğünde, ara istasyonda biri onu mutlu olacağına, her şeye karşın mutlu olacağına inandırmış gibi bir ruh hâli içindeydi.

Δ

Yeni evliler manastırda iki gün kaldıktan sonra kente döndüler. Lojmanda kalıyorlardı. Modest Alekseyiç, görevdeyken Anya zamanını piyano çalmakla, sıkıntıdan ağlamakla ya da kanepeye uzanıp roman okumakla geçiriyordu. Modest Alekseyiç akşam yemeklerinde bir yandan midesini tıka basa doldururken öte yandan da hiç durmadan politikadan, yeni atanmalardan, görevleri değiştirilen ya da başarı ödülü alan memurlardan, kişinin çok çalışmasının gerektiğinden, aile yaşantısının bir zevk değil, borç olduğundan, boş yere bir Kopek bile harcamaktan çekindiğinden, dünyada din ile ahlâkı her şeyin üstünde tuttuğundan söz ediyordu. Bıçağı elinde bir meç gibi tutarak, "Her insan görev ve sorumluluklarını bilmelidir," diyordu.

Anya, onu dinler, dinledikçe de korkudan titrerdi. Öyle ki, çoğunlukla yemeği bırakıyor, masadan aç kalkıyordu. Yemekten sonra kocası dinlenmek için uzanıyor, biraz sonra da yüksek perdeden horlamaya başlıyordu. O zaman Anna kalkıp babasının, kardeşlerinin yanına gidiyordu. Anna

içeri girdiğinde babasıyla çocuklar, paraya kanıp sevimsiz, pis, sıkıcı bir herifle evlendiği için onu kınıyorlarmış gibi şaşkın şaşkın bakıyorlardı ona. Giysilerinin hışırtısı, bilezikleri, kadınca görünüşü sıkıyor, aşağılıyordu onları sanki. Yanlarındayken şaşıyorlar, konuşacak bir şey bulamıyorlardı. Ama yine de eskisi gibi seviyorlardı onu. Akşam yemeğine onsuz oturmaya alışmamışlardı henüz. Anya oturuyor, onlarla birlikte lahana çorbası, pilav, içyağında kızardığı için mum kokan patates kızartması yiyordu. Pötr Leontiç, titrek elleriyle küçük bir sürahidenden kendine şarap koyuyor, bir dikişte hepsini bitiriyordu. İlk kadehi, ikincisi, üçüncüsünü izliyordu... İri gözlü, ince, solgun yüzlü Petya ile Andrüşa sürahiyi kaldırırlarken, "Hadi, babacığım," diyorlardı, "Yeter artık..."

Anya da telâşlanıyor, daha fazla içmemesi için yalvarıyordu babasına. Babası birden bire kükrüyor, yumruklarıyla masayı dövmeye başlıyor, "Kimsenin beni denetlemesine razı olmam" diye bağırıyordu. "Pis çocuklar! İğrenç kız! Hepsinizi kovacağım bu evden!"

Oysa bir zayıflık, bir yufka yüreklilik oluyordu sesinde böyle bağırırken. Öfkelenmesi çocuklardan birini bile ürkütmüyordu. Genellikle, yemekten sonra süslenirdi. Usturayla tıraş olurken kestiği renksiz yüzüyle yarım saat boyunca ince boynunu uzatarak aynanın karşısında dikilir; siyah bıyıklarını kıvrarak, koku sürünerek, papyonunu düzelterek süslenir; sonra eldivenlerini, silindir şapkasını giyer, özel derslere giderdi.

Tatil günüyse evde kalır, ya resim yapar, ya da çıkrık gibi fıs fıs ses çıkaran akordeonuyla bir şeyler çalmaya uğraşırdı. İsteddiği gibi gür, kulağa hoş gelen sesler çıkarmaya uğraşırken kendisi de bir şarkı mırıldanır, ya da yine çocuklara kö-

pürürdü, “Namussuz, herifler! Hainler! Bozmuşlar akordeonumu,” diye bağırıp dururdu.

Anya'nın kocası geceleri aynı lojmanda oturan daire arkadaşlarıyla kâğıt oynardı. Oyun sırasında memurların çirkin, zevksiz giyimli, kaba, aşçı kadın kılıklı karıları da bir odada toplanıp otururlardı. Kendileri gibi çirkin, tatsız bir dedikodu başlardı aralarında hemen. Modest Alekseyiç'in karısıyla tiyatroya da gittiği olurdu. Dinlenme aralarında Anna'yı bir adım bile uzaklaştırmıyordu yanından. Koluna takıp koridorlarda, sigara salonlarında dolaştırıyordu onu. Biriyle selamlaşsa hemen fısıldıyordu kulağına: “Beşinci sınıf memurdur... Vali kabul etmiştir onu”, “Pek zengindir... Kendi evi var...” Büfenin yanından geçerlerken Anya'nın canı tatlı bir şey çekerdi. Çikolata ve elma şekerini pek severdi. Ama parası yoktu, kocasından istemeye de sıkılıyordu.

Eline aldığı bir armudu avucunda evirip çevirerek, karsız bir sesle, “Kaça bu,” diye soruyordu Modest Alekseyiç.

“Yirmi beş Kopek”

“Yaa, öyle mi,” diyor ve armudu yerine bırakıyordu. Bir şey almadan büfenin yanından uzaklaşmalarının pek hoş kaçmayacağını bildiği için, bir maden suyu istiyor, bütün şişeyi son damlasına kadar içiyordu. Öyle ki, zorlamadan gözleri bile yaşıyordu. Anya nefret ediyordu ondan o sırada.

Dolaşırken Modest Alekseyiç, birden bire heyecanlanarak, “Şu ihtiyar kadına selam ver,” diyordu karısına.

“Ama tanımıyorum onu.”

“Olsun varsın. Lojmanlar dairesi başkanının karışdır! Selam ver diyorum sana! Kafan düşmez, korkma.”

Anya selâm veriyor, gerçekten de kafası düşmüyordu,

ama içi sıkılıyordu. Kocasının her istediğini yapıyor, ona kandiğı için kendi kendine kızılıyordu. Para için evlenmişti ya, kızlığında olduğundan daha az parası vardı şimdi. Kızken hiç olmazsa ara sıra babasının yirmi Kopek filan verdiği oluyordu ona. Şimdi cebinin bir Kopek bile gördüğü yoktu. Gizliden almak ya da istemek de olmuyordu. Kocasından korkuyor, titriyordu. Ondan duyduğu bu korkunun, çoktandır içinde olduğu inancındaydı. Bir zamanlar, çocukluğunda okul müdürü onca heybetli, korkunç, önüne gelen her şeyi ezip geçmeye hazır bir bulut ya da lokomotif gibi ilerleyen bir güçtü. Evde herkesin adını saygıyla andığı, nedense korktuğu vali bey de öyle bir güçtü. Bu iki büyük gücün yanında biraz zayıf kalan bir sürü güç daha vardı. Bıyıklı, sert yüzlü, amansız öğretmenleri de bunların arasındaydı. Şimdi sonuncusundan, ciddi yüzü ile müdürünkine benzeyen Modest Alekseyiç'ten korkuyordu. Hayalinde bütün bu güçler birleşiyor, babası gibi zayıf ve suçlulara saldıran, onları ezip geçen kocaman bir beyaz ayı şekline giriyordu. Kocasını onu kaba hareketleriyle okşayıp kucağına alarak iğrendirirken ters bir şey söylemekten ödü kopuyordu Anya'nın. Dudaklarını yayarak yapmacıktan gülümsüyor, bu okşayışlardan hoşlanır görünüyordu.

A

Pötr Leontiç, yalnız bir kere, o da artık bekletilemeyecek bir borcunu ödemek için, borç para istemeye cesaret edebilmişti ondan. Ah, ne dayanılmaz sıkıntıydı bu, Tanrım!

Uzun uzun düşündükten sonra, "Peki, vereceğim," demişti. "Yalnız şunu iyi bilirsiniz ki, içkiyi bırakamazsanız bir daha yardım etmeyeceğim size. Devlet kapısında çalışan bir

kişi için bu zayıflık yüz kızartıcıdır. Herkesin bildiği gerçeği bir de ben hatırlatmadan geçemeyeceğim size: Zamanla yüksek görevlere gelebilecek binlerce yetenekli insanı mahvetmiştir bu tutku.”

Ve, "bununla birlikte...", "bu durumdan örnek alarak...", "şimdi anlatacağım gibi..." girişleriyle başlayan birçok nutuk attı. Zavallı Pötr Leontiç yerin dibine giriyor, güçlü bir içme isteği başını döndürüyordu.

Delik ayakkabı ve yırtık pantolonlarla Anya'ya konukluğa gelen kardeşlerinin de öğütten başka bir şey aldıkları yoktu. Oturup saatlerce dinlemek zorundaydılar.

"Herkes sorumluluk ve zorunluluklarını bilmelidir," diyordu onlara Modest Alekseyiç.

Ama para vermiyordu. Öte yandan Anya'ya, böyle şeyleri kara gün için saklamanın akıllıca bir hareket olacağını söyleyerek yüzükler, bilezikler, broşlar armağan ediyordu. Sık sık, acaba verdiği armağanlar tamam mı diye karısının komodinini denetlemeyi de ihmal etmiyordu tabii.

Bu arada kış gelmişti. Yılbaşına daha çok vardı ki, kentin tek gazetesinde, geleneksel kış balosunun 29 Kasım akşamı Soylular Kulübü'nde yapılacağı duyuruldu. Kâğıt oyunundan sonra Modest Alekseyiç her akşam telâşlı telâşlı Anya'ya bakarak memur kanlarıyla bir şeyler fısıldaşıyor, sonra uzun süre bir köşeden öteki köşeye gidip gelerek düşünüyordu. Gene böyle akşamlardan birinde Modest Alekseyiç dolaşmasını yarıda keserek Anya'nın önünde durdu.

"Kendine bir balo giysisi diktirmelisin," dedi. "Anladın mı? Yalnız, rica ediyorum, önce Mariya Grigoryevna ile Natalya Kuzminişna'nın fikirlerini al bu konuda."

Çıkarıp yüz Ruble verdi ona. Anya parayı alıp kimsenin fikrini sormadan bir balo giysisi diktirdi kendine. Yalnızca

babasıyla konuşarak annesinin balolarda nasıl giyindiğini öğrenmeye çalışmıştı. Rahmetli annesi daima son modaya göre giyinir, Anya'yı da taşbebek gibi süsler, her yere onunla giderdi. Fransızca'yı da mazurka oynamayı da en iyi annesinden öğrenmişti Anya. Evlenmeden önce beş yıl dadılık yapmıştı annesi. Anya da annesi gibi, eskileri bozarak kendine yeni giysiler dikmeyi, eldivenlerini benzinle temizlemeyi, kira ile mücevherler almayı iyi bilirdi. Gene annesi gibi göz süzebilir, 'r' harflerini gırtlaktan söyleyebilir, güzel pozlar takınabilir, gerektiği zaman heyecanlanabilir, gerektiğinde de bakışlarıyla esrarlı hüznü gösterebilirdi. Babasından ise gözleriyle saçlarını, ateşli kişiliğini ve süse düşkünlüğünü almıştı.

Baloya gitmeden yarım saat önce Modest Alekseyiç tuvalet aynasında madalyasını boynuna takmak için sırtında gömlekle karısının odasına girdiğinde onun güzelliği, tazeliliği, giysisinin göz alıcılığı karşısında şaşırdı, favorileriyle oynayarak büyük bir mutluluk içinde, “Ne kadar da güzelsin,” dedi. “Çok, hem de çok güzelsin, Anyutacığım!”

Sonra sesine gururlu bir anlatım vererek, “Seni ben mutlu kıldım, bugün de sen beni mutlu kılabilirsin,” diye ekledi. “Yalvarırım, gidip valinin eşine saygılarını sun! Tanrı aşkına! Bizim dairenin hukuk danışmanlığına onun yardımıyla atanabilirim!”

Baloya gitmek üzere evden çıktılar. İşte, kapısında resmi giysili kapıcısıyla Soylular Kulübü görünmüştü. Portmantoların bulunduğu giriş yerini kürkler, uykulu uşaklar, ellerindeki yelpazeleriyle kendilerini hava akımından korumaya çalışan dekolte giysili bayanlar doldurmuştu. Anya, kocasının kolunda, merdivenlerden çıkarken pek büyük bir boy aynasında parlak ışıkların altında bir kat daha güzelle-

şen kendini gördü. Üst katta çalan orkestranın tatlı ezgileri dolduruyordu kulaklarını. İçinde bir sevinç ve mehtaplı gecede ara istasyonunda duyduğu o mutluluk duygusu uyanı. Artık kız değil, bir kadın olmanın hazzını ilk kez tadarak, yürüyüş tarzını ve hareketlerini annesininkilere benzetmeye çalışarak, gururlu, kendine sonsuz bir güvenle, başı yukarıda yürüyordu. Ömründe ilk kez zengin ve özgür hissediyordu kendisini. Kocasının varlığı bile sıkıyordu onu artık. Yaşlı bir kocanın yanı başında olmasının, onu hiç de küçültmeyip erkeklerin pek hoşuna giden duygulu bir esrarlılık da kazandırdığını daha kulübün kapısından girerken içgüdüleriyle sezinlemişti. Orkestra büyük salonda çalışıyordu. Onlar içeri girdiğinde dans başlamıştı bile. Toplum yaşantısı, eğlence, gürültü ve müzik anılarıyla günlerini geçirdiği lojmanın soğuk dört duvarından sonra bu geniş, aydınlık salona göz gezdirirken heyecanla, "Ah, ne güzel," diye mırıldanıyordu içinden. Vaktiyle gezilerden, akşam yemeklerinden tanıdığı subayları, öğretmenleri, avukatları, memurları, toprak sahiplerini, valiyi, Artinov'u; yoksullar yararına yapılacak satışa başlamak üzere kulübelerde, tezgâhlarda hazır bekleyen son derece açık giysili, güzelli çirkinli yüksek sosyete bayanlarını kalabalık arasında daha ilk bakışta seçebilmişti. Anya omuzlarında parlak apoletleriyle boylu poslu bu subayla, lisede öğrenciyken Eski Kiev Sokağında tanışmıştı. Adını hatırlamıyordu. Adam yerden biter gibi çıkageldi, valse davet etti onu. Hiç düşünmeden uçup gitti kocasının yanından. Fırtınalı havada yelkenli bir kotrayla dalgaların üzerinde uçarcasına kayıyordu sanki. Kocasını ta uzakta, kıyıda kalmıştı... Tutkuyla, kendinden geçmiş, elden ele uçarak, Rusçaya Fransızca karıştırarak, 'r' harflerini gırtlaktan çıkararak, gülerek, kocasını da hiç kim-

seyi de umursamadan, kulaklarını dolduran müzik ve uğultuya kendini sonsuz bir hazla bırakmış, vals, polka, kadril oynuyordu art arda. Erkeklerin onu beğendikleri açıktı. Doğal olan da buydu zaten. Heyecandan soluğu kesilecek gibi oluyor, yelpazesini avucunun içinde var gücüyle sıkıyor, içmek istiyordu. Buruşuk, benzin kokan frakıyla babası, Pötr Leontiç yanına sokulup vişneli dondurma dolu bir tabağı uzattı ona. Heyecanla kızının gözlerinin içine bakarak, “Bugün göz kamaştırıcısın,” diyordu. “Böyle erken evlenmene hiç bu akşamki kadar üzülmemiştim... Niçin? Bunu bizim için yaptığını biliyorum.” Titreyen elleriyle cebinden bir tomar para çıkardı, “Özel derslerimden bir bölümünün ücretini aldım bugün, kocana olan borcumu ödeyebilirim artık.”

Anya, dondurma tabağını babasının eline sıkıştırarak o anda kendisini kollarının arasına alan bir erkekle uçup gitti. Ancak ta uzaktan, kavalyesinin omzunun üzerinden babasının da bir kadını kucaklayıp salonda dönmeye başladığını görebildi.

“Ayıkken çok cana yakın, keşke içmese!” diye geçirdi içinden. Mazurkayı da o iriyarı subayla oynadı. Subay resmî kıyafeti içinde bir heykel gibi duruyor, son derece ciddi, ağır hareket ediyor, yürüyor, omuzlarını oynatıyor, ayaklarını hafifçe vuruyordu yere. Canı oynamak istemiyor gibiydi ama çevresinde durmadan dönen, güzelliği ve açıkta kalan omuzlarıyla onu baştan çıkarmaya çalışan Anya'nın etkisinden de kurtulamıyordu bir türlü. Gözleri ıslıl ıslıl, hareketleri duyguluydu Anya'nın. Subay alabildiğine soğuk, olduğu yerde duruyor, bir kral soyluluğuyla elini Anya'ya uzatıyordu.

Sağdan soldan, “Bravo! Bravo,” sesleri geliyordu kulaklarına.

A

Neşe, yavaş yavaş o soğuk, heybetli subayı da sarmaya başlamıştı. Canlandı, heyecanlandı. Daha sonra eşinin albenisine kendisini iyice koyuvererek yumuşak, kıvrak hareketler yapmaya başladı. Anya omuzlarını oynatıyor, kendi kraliçe, karşısındaki kölesiymiş gibi, kurnaz, anlamlı bakıyordu. O anda bütün salonun onları süzdüğünü, gıpta ettiğini, kıskandığını geçiriyordu içinden. Oyun bitmiş, heybetli subay elini yeni öpmüştü ki, kalabalık birden bire açıldı, erkekler kollarını yana sarkıtarak doğruldular... Vali bey, iki yıldızlı frakıyla, ona, Anya'ya doğru geliyordu. Evet, onun yanına geliyor olmalıydı; çünkü dik dik onun gözlerinin içine bakıyor, güzel bir kadın gördüğünde yaptığı gibi, dudaklarını emerek tatlı tatlı gülümsüyordu.

“Çok memnun oldum, çok sevindim,” diye başladı. “Ama kocanızı, sizin gibi bir hazineyi şimdiye dek bizlerden gizlediği için hapsedtireceğim.”

Elini Anya'ya uzatarak, “Karım elçi olarak beni gönderdi size,” diye ekledi. “Bize yardım etmelisiniz... Madam... Amerika'da olduğu gibi size de güzelliğinizin armağanı bir ödül verilmelidir bence... Karım sabırsızlıkla sizi bekliyor.”

Vali, eşiyle tanıştırdıktan sonra, ağzında iri bir taş saklıyormuş gibi yüzünün alt bölümü olağanüstü geniş, yaşlı bir kadının oturduğu bir bölmeye götürdü onu. Kadın, “Yardımlarınızı esirgemeyin bizden,” dedi. “Bütün güzel kadınlar, yoksullar yararına düzenlenen satışta görev aldılar. Nedense yalnız siz boş dolaşıyorsunuz. Niçin yardım etmek istemiyorsunuz bize?”

Kadın sözlerini bitirdikten sonra arkasına bakmadan bölmeden çıkıp gitti. Gümüş semaver ve fincanların ya-

nında boş kalan yere Anya geçti. Hareketli bir satış başladı hemen. Bir fincan çaya bir rubleden aşağısını kabul etmiyordu. Anya iriyarı subayı üç fincan çay içmeden bırakmadı. Biraz sonra patlak gözlü, astımlı, para babası Artinov yaklaştı kulübeye. Yazın ara istasyonda olduğu gibi acayip giysili değildi şimdi. Herkes gibi frak giymişti. Gözlerini Ayna'nın kilerden ayırmadan bir kadeh şampanya içip yüz ruble verdi. Sonra bir fincan çay içti, yüz ruble daha verdi. Hiç konuşmuyor, sık sık soluyordu... Çok sayıda müşteri topluyordu başına Anya. Para alırken öyle bir gülüyordu ki, bu gülüşünün erkeklere bir mutluluk bahsettiğinden emindi. Bu gürültülü, ısıltılı, neşeli, müzik, dans ve aşk arayan, erkeklerle dolu yaşantı için yaratıldığından emindi artık. Şimdiye kadar titrediği o lokomotif gibi, önüne geleni ezip geçecekmiş gibi ilerleyen güç, şimdi oldukça anlamsız ve komik geliyordu ona. Kimseden kokmuyordu artık. Yalnızca, onun bu başarısını görseydi pek sevinecek olan annesinin şimdi yanında olmadığına üzülmüyordu.

Yüzü yavaş yavaş beyazlamaya başlayan, ama hâlâ ayaklarının üzerinde yıkılmadan durabilen Pötr Leontiç bölmeye yaklaşıp bir kadeh konyak istedi. Babasının uygunsuz bir söz söyleyebileceğinden ödü kopan Anya kıpkırmızı kesilmişti. Böyle yoksul, silik bir babası olduğuna üzülmüyordu. Ama Pötr Leontiç konyağı içti, cebinden çıkardığı kâğıt para tomarından bir on rublelik çekip kızının önüne attı ve bir şey söylemeden uzaklaştı. Biraz sonra Anya'nın utançından kıpkırmızı bir hâlde, bir kadının kolunda sağa sola sallana sallana, bağırarak yürüdüğünü görünce, üç yıl önce yine böyle bir balodan uşaklarla eve gönderilip ertesi gün de müdürün bir daha böyle bir durum olursa onu görevinden uzaklaştıracığını bildirmesiyle sonuçlanan akşamı ha-

tırladı. Bu anıları hatırlamak için ne kadar kötü bir zamanlamaydı.

Bölmelerdeki semaverler sönüp yorgun argın bayan büfeciler, topladıkları paraları ağzında iri bir taş saklıyormuş gibi görünen yaşlı bayana verdikten sonra Artınov, Anya'nın koluna girerek onu yoksullar yararına satışa katılan bayanlar için yemek hazırlanan salona götürdü. Masada yirmi kişi vardı, ama son derece gürültü çıkıyordu. Vali Bey, kadeh kaldırarak, "Böyle zengin bir yemek salonunda, yararına bugünkü yardım satışımızı düzenlediğimiz yoksul yemek odalarının gelişmesi umuduyla kadeh kaldırmamızın yerinde olacağı kanısındayım," dedi.

Tugay komutanı, topçunun bile, önünde karavana attığı gücün onuruna içmeyi önerdi. Herkes bayanlarla kadeh tokuşturmak için ayağa kalktı. Çok hem de çok bir yemekti bu!

Anya'yı eve götürürlerken gün ağarmak üzereydi. Aşçı kadınlar sepetlerini kollarına takmış, pazara gidiyorlardı. Mutlu, sarhoş, içi yepyeni duygularla dolu, son derece yorgun bir hâldeydi soyundu, kendini yatağa atıp hemen uyudu.

Öğleden sonra ikide oda hizmetçisi uyandırıp Bay Artınov'un onu görmeye geldiğini bildirdi. Anya aceleyle kalkıp giyindi; konuk salonuna geçti. Artınov'un gitmesinden hemen sonra Vali Bey gelip akşamki yardımı için teşekkürlerini bildirdi. Vedalaşırken baygın baygın gözlerinin içine bakıyordu Anya'nın. Elini öperken yine ziyaretine gelebilmesi için izin istedi ondan ve gitti. Anya, şaşkın, mutlu, yaşantısında beklediği tuhaf değişikliğin böylesine çabuk olmasına bir türlü inanamayarak salonun ortasında kalakalmıştı ki, kocası Modest Alekseyiç girdi içeri... O da güleç,

baygın gözlerle bakıyordu Anya'ya. Yüzünde yüksek mer-tebeden, tanınmış kişilerin yanında takındığını her zaman gördüğü o yaltakçı bağıllık ifadesiyle, karşısında dikiliyordu. Her sözcüğün üzerine öfkeyle basa basa, "Defol karşımdan, salak," diye haykırdı Anya. Bu hakareti yüzünden bir cezaya çarptırılmayacağından emindi.

O günden sonra hiç boş zamanı olmadı Anya'nın. Her gün ya bir kır gezisine, kent içinde faytonla grup turuna katılıyor ya da tatil günü akşamları evlerde düzenlenen eğlencelere gidiyordu. Her gece sabaha karşı dönüyor, konuk salonunun kalın halısına uzanıyor, sonra da herkese yana yakıla, çiçeklerin dibinde, halının üzerinde uyuduğunu anlatıyordu. Çok paraya ihtiyacı vardı. Artık Modest Alekseyiç'ten çekinmediği için, kendi parasıymış gibi gönül rahatlığıyla onunkileri harcıyordu. Hem para için öyle rica minnet ettiği de yoktu; "Bu kâğıdı getirene 200 ruble ver!", ya da "Bu beye hemen 100 ruble öde!" gibi küçük pusulalarla görüyordu işini.

İlkbahardaki paskalyada Modest Alekseyiç ikinci derece Anna Nişanı'nı aldı. Teşekküre gittiğinde Vali Bey gazetesini kenara koyup koltuğuna iyice gömüldükten sonra pembe tırnaklı bembeyaz parmaklarına bakarak, "Şimdi üç Anna'nız var, bu da demek oluyor ki biri yakanızda, öteki ikisi boynunuzda," dedi.

Modest Alekseyiç gülmemek için iki parmağını dudaklarına götürdü.

"Artık küçük Vladimir'in doğmasını beklemekten başka yapacağımız bir şey yok, efendim. Vaftiz babası olmanızı istemek cesaretini gösterebilir miyim acaba?"

IV. derece Vladimir Nişanını ima etmişti Modest Alekseyiç. Bu cesaret ve ince buluşunu her yerde anlatmak fik-

rinin heyecanı şimdiden içini sarmıştı. Bir şeyler daha söylemek istiyordu ama Vali, gazetesini alıp okumaya başlamış, başını sallamıştı ona...

Öte yanda Anya, troykayla dolaşmaya, Artınov'la ava gitmeye, eğlencelere katılmaya devam ediyor; babasının evine gün geçtikçe daha seyrek uğruyordu. Uzun zamandır bir başlarına yemek yemeye alışmışlardı. Pötr Leontiç şimdi daha çok içiyordu. Paraları yoktu. Akordeonu satalı bir hayli olmuştu. Sokağa çıktığında düşmesin diye, çocuklar hiç yalnız bırakmıyorlardı onu. Eski Kiev Sokağı'nda sürücü yerinde Artınov'un oturduğu bir çift doru at koşulu faytonuyla Anya'ya rastladıklarında Pötr Leontiç silindir şapkasını çıkararak ona seslenmeye hazırlandığında Petya ile Andrüşa kolundan çekeliyorlar, yalvarır bir sesle, "Hadi, babacığım... İstemez, babacığım," diyorlardı.

KABUĞUNA SİNMIŞ ADAM ANTON ÇEHOV

Zengin bir düşünsel evrende, derin gözlemler ve nitelikli analizleri ile öne çıkan Anton Çehov, dünya edebiyatında kısa öykü yazarlığının eriştiği bir zirve olarak kabul edilmektedir. Karakterlerinin derinliği, anlatının kurgusal değeri ve öykülerine sinmiş olan engin felsefi yaklaşımıyla Çehov, dünyaca geçerli bir üne ve öykü yazımında önderlik hakkına sahip olmuştur.

Özellikle karakterlerin iç çekişmelerini, duygusal ve düşünsel gelgitlerini yansıtmakta son derece başarılı olan yazarın, insanlığın doğal yapısını ve medeniyetçe dönüştürülmeye çok teşne

meşrebini ustaca bir bakışla ele alışı, karakterleri zamanlarından azad edip evrensel ölçülere ve tüm zamanlara hitap eder konuma yükseltiyor.

Çehov öykücülüğünü anlamak için en iyi öykülerden yapılan bir derleme olan bu kitapta, yazarın farklı dönemlerde yazdığı ama aynı derin bakışı ve insalık sorunlarını içeren yapıtlarını bir arada bulacaksınız.

İlker Balkan'ın duru ama zengin bir dile sahip çevirisi ile Çehov'u yeniden keşfedecek ve onun nenden çağlara meydan okuyan bir yazar olduğunu daha iyi anlayacaksınız.

9 786058 103412

www.kanonkitap.com

KANON

f/kanonkitap

ig/kanonkitap

tw/kanonkitap

edebiyat - öykü

₺15,00